

# TIÅR MOT VOLD: BYGG FREDEN! - EN UTFORDRING TIL KIRKEN

Norges kristne råds skriftserie, nr 6, Oslo 2001  
ISSN 1500-547X - ISBN 82-7941-016-3

## **Innhold**

|                                                                      |    |
|----------------------------------------------------------------------|----|
| Forord                                                               | 3  |
| Budskapet fra lanseringen av DOV                                     | 5  |
| ARTIKLER                                                             |    |
| Knut Refsdal: Tiår mot vold: Bygg freden! – en utfordring til kirken | 7  |
| Salphy Eskidijan: A Decade to Overcome Violence                      | 17 |
| Per Isdal: Årsaker til vold                                          | 23 |
| Hans-Olav Mørk: Vold, avmakt og makt                                 | 24 |
| Sverre Stoltenberg: Dialogens sammenbrudd?                           | 26 |
| Kristne som fredsbyggere                                             | 28 |
| Sturla J. Stålsett: Salige fredsskapere?                             | 29 |
| HISTORIER                                                            |    |
| Bernd Klare: Kirken som et sted å være                               | 31 |
| Elisabeth Torp: Kirkens møte med vold mot kvinner                    | 32 |
| Randi Tjernæs: Nattkafé på Furuset                                   | 33 |
| Tre modeller for konfliktløsning                                     | 34 |
| Liturgiske byggeklosser                                              | 36 |
| Samtaleopplegg                                                       | 38 |
| En bønn                                                              | 39 |

## Forord

Søndag 4. februar 2001 ble Kirkenes Verdensråds (KV) "Decade to Overcome Violence" (DOV) lansert i Berlin. Dette kirkelige tiåret faller i tid sammen med "FN's tiår for fredskultur og ikkevold for verdens barn."

KV har hatt et langt og stort engasjement for rettferdighet, fred og bevaring av skaperverket. Flere norske kirker har deltatt i dette arbeidet, både her hjemme og ved samarbeid og engasjement i andre land.

Prosessen som ledet fram mot lanseringen av tiåret mot vold, startet i Sør-Afrika i 1994, der KV's Sentralkomité var samlet til møte. En metodistbiskop var gjestetaler og hans preken om at volden er kirkens største utfordring, tente et engasjement og en glød. Bakgrunnen den gangen var volden i Sør-Afrika som ikke forsvant med apartheid, men samtidig var dette en realitet som mange av delegatene kjente seg igjen i. I første omgang ledet dette fram til det som kaltes Programme to Overcome Violence og senere til Peace to the City-nettverket som i utgangspunktet omfattet sju store byer i alle verdensdeler.

På KVs generalforsamling i Harare i 1998 – på slutten av det mest voldelige århundret i verdenshistorien – forpliktet deltakerne seg til en pilegrimsvandring for fred. Generalforsamlingen oppfordret kirker, økumeniske organisasjoner og alle mennesker av god vilje til å arbeide sammen for å få slutt på voldsbruk gjennom å arbeide for fred og rettferdighet.

*Et klart vitnesbyrd om fred og ikkevold, grunnlagt på rettferdighet er det verden trenger i dag fra alle kirkene samlet...Som kristne er vi motivert og oppmuntret av evangeliens budskap om Kristi fred og den rike bibelske tradisjon om fred med rettferdighet...Vi ønsker å engasjere oss i konstruktiv innsats for å bygge en fredskultur (KV, 1999)*

Tre viktige markører ved inngangen til tiåret er:

- For det første ligger fokus på "overcome" og ikke på "violence". Poenget er at vi ikke bare skal adressere volden og sette navn på den, men også forsøke å finne måter å handle på slik at volden kan overvinnes.
- For det andre er dette *kirkens* engasjement. Tiåret har som undertittel: "Churches seeking peace and reconciliation." I dette ligger det at vi skal arbeide med hva vi som kirker spesifikt har å bidra med inn i voldsproblematikken.
- For det tredje er det en underliggende faktor i hele dette engasjementet som understreker overbevisningen om at kulturer ikke er gitt, men at de er dynamiske. Et slikt syn på verden – som et resultat av våre valg og prioriteringer – gjør at det går an å ta fatt på den store og omfattende utfordringen det er å arbeide for å overvinne volden, enten det skjer på gata, i hjemmet eller på arbeidsplassen.

I arbeidet med tiåret, er det fire områder som trekkes fram:

- Antropologiske fordommer som legitimerer vold og rasisme. I den forbindelse: Er mennesket ondt og er menneskeheten fordømt til å bedrive vold?
- Bruk og misbruk av makt er en viktig årsak til vold. Her trengs det en interfaglig tilnærming.
- Rettferdighet. Strukturell, økonomisk og systematisk vold.
- Religionsdialog.

Målet med dette tiåret er å arbeide fram en tydelig *holdning* til og *handling* mot vold – i kirkene, blant kristne og i samfunnet. Gjennom dette tiåret ønsker kirkene:

- å fokusere på årsakene til vold, enten det skyldes økonomisk urettferdighet, sosial utrygghet, maktbegjær, rasisme, aggresjon eller annet.
- å lete fram gode og kreative løsninger som alternativ til vold.
- å styrke arbeidet til støtte for dem som er rammet av vold.
- å bygge allianser med alle gode krefter som arbeider for å motvirke vold.
- å ta oppgjør med alle forsøk på å gjøre vold til et privat anliggende, og arbeide for å bygge en fredskultur i familieliv, arbeidsliv og samfunnsliv.

Kirkens engasjement i arbeidet mot vold bygger både på vissheten om at Gud vil gi oss fred og på den formaningen vi har fått om å være Guds forvaltere. Mennesket er skapt i Guds bilde og har en uendelig verdi. Menneskelivet er hellig og ukrenkelig. Ut i fra denne overbevisningen må kirken på den ene siden arbeide for å stoppe og å forebygge vold, og på den andre siden leve med og være hos dem som opplever vold, enten de er ofre, overgripere, pårørende eller observatører.

Benevnelsen som er valgt på DOV i Norge er Tiår mot vold: Bygg freden! Dette er norske kirkers svar på KV's utfordring.

Tiår mot vold: Bygg freden! ble lansert i Norge onsdag 14. mars 2001 med et seminar på Det Norske Nobelinstitut, der blant andre Hanne Harlem, Gunnar Stålsett, Inge Lønning og Anne Enger Lahnstein deltok.

Det er valgt en Hovedkomité med representanter fra flere kirkesamfunn i Norge, som er i ferd med å legge strategier for hvordan arbeidet med tiåret skal foregå.

Dette heftet sendes ut som et inspirasjonshefte der voldsproblematikken belyses ut i fra ulike innfallsvinkler.

*The Church can do something...*  
*The Church will do something...*  
*...so let's get busy!*

Oslo, mai 2002

Ørnulf Steen  
 Generalsekretær  
 Norges kristne råd

Knut Refsdal  
 Prosjektleder  
 Tiår mot vold

## Budskapet fra lanseringen

*Utdrag og oversettelse av Stig Utne, generalsekretær, Mellomkirkelig råd for Dnk*

Vi hilser dere alle i vår Herre og Frelser Jesu Kristi navn!

"Må håpets Gud fylle dere med all glede og fred i troen, så dere kan bli rike på håp ved Den Hellige Ånds kraft" (Rom15:13)

Sentralkomiteen i Kirkenes Verdensråd er samlet i Berlin for å lansere Tiår mot vold: Bygg freden! Kirkene søker forsoning og fred på slutten av et voldelig hundreår for å skape håp om at det nye århundret vi går inn i skal oppleve forløsning. Vi er samlet fra alle fire verdenshjørner i bevissthet om at det haster å overkomme den vold som har invadert våre liv, våre fellesskap, våre internasjonale relasjoner og hele den skapte verden. Vi lanserer tiåret ut i fra en dyp lengsel i våre folk og nasjoner etter å være med på å bygge en varig fred med rettferd.

Vi lanserer tiåret i anger og bot fordi vi som kristne har vært blant dem som både har påført andre vold og har rettferdiggjort vold mot andre. Vi kjenner også den vold som rammer oss og vi takker Gud for kristne martyrs faste vitnesbyrd.

Vår inspirasjon til å lansere et Tiår mot vold og til å arbeide for at volden i vår hverdag overkommes, springer ut av vår tro i Jesus Kristus som "i går og i dag er den samme, ja til evig tid" (Hebr 13:8). Den Hellige Ånd som er i våre hjerter og i kirkens liv, fornyer oss og utrunder oss til å søke et liv som er i overensstemmelse med Kristi lære. I selvoppofrelse og ofte i situasjoner hvor vi føler oss kraftløse, vil vi med ærlighet og ydmykhet forsøke å gjenoppdage kjærligheten og troens kraft.

Ved dette veiskillet i vår historie, lanserer vi Tiåret mot vold ved innstendig å oppfordre kirkene og de økumeniske organisasjonene til:

- å være fellesskap preget av fredelig mangfold som er grunnlagt på sannhet
- å gjøre bot sammen for vår delaktighet i vold
- å arbeide sammen for at fred, rettferd og engasjement for forsoning skal bli et synlig tegn på kirkens enhet i liv og vitnesbyrd
- å studere ulike former for vold og hvordan de er knyttet til hverandre
- å engasjere seg i teologisk refleksjon for å overvinne voldens innebygde påvirkningskraft, dens logikk og dens mange ansikter
- å sette pris på kreative tilnærminger til fredsbygging som skjer innenfor de ulike kristne tradisjoner, i lokalsamfunn og folkebevegelser og i andre religioner.
- å lede hverandre til handlinger som bekrefter og omformer liv
- å stå sammen med voldens ofre og søke etter måter å styrke de mennesker og folkegrupper som systematisk undertrykkes med vold
- å handle i solidaritet med dem som kjemper for rettferd, fred og skaperverkets integritet.

Vi åpner våre hjerter og rekker hendene ut mot alle de som ønsker å arbeide sammen mot vold og for varig fred med rettferd. I full visshet om at det er Gud som hersker over alt og alle og alltid er oss nær i Jesus Kristus and gjennom Den Hellige Ånd, vil vi be sammen for den nye skapning Gud har lovet oss.

I anledning av at vi lanserer Tiåret mot vold, ber vi med St. Basils ord fra det 4. århundre:

*Vår ånd søker deg, O Gud for dine bud er lys. Lær oss din rettferd og gjør oss verdige til å følge dine bud med all vår styrke. Ta bort alt mørke fra våre hjerter. Skjenk oss rettferdighetens Sol og vern våre liv fra dårlig innflytelse med seglet fra din Hellige Ånd.*

*Led våre skritt på fredens veg og sørg for at hver morgen må være fylt av fred slik at vi kan synge deg sanger du som er Far, Sønn og Hellig Ånd, den eneste Gud som er mer enn uten begynnelse og skaper av alt. Amen.*

## Tiår mot vold: Bygg freden! - en utfordring til kirken

*Knut Refsdal, prosjektleder, Tiår mot vold: Bygg freden!*

*Denne artikkelen er hovedsakelig en oversatt, bearbeidet, forkortet og tilrettelagt utgave av Margot Kässmanns hefte "Overcoming Violence. The Challenge to the Churches in All Places" utgitt av Kirkenes Verdensråd. Forfatteren er prest i Den Evangeliske Kirke i Tyskland og medlem av KV's Sentral- og Eksekutivkomité. Avsnittet "Vold og ikkevold i Bibelen" er supplert med tanker fra Walter Winks artikkel "Jesus' Third Way" i boken "Transforming Violence. Linking Local and Global Peacemaking" med Robert Herr og Judy Zimmermann Herr som redaktører.*

### Introduksjon

I sin preken i forbindelse med Kirkenes Verdensråds lansering av Peace to the City-kampanjen i Johannesburg i 1997, sa den sør-afrikanske biskopen Mvume Dandala blant annet: "Det er ikke noe romantisk ved vold!" Kanskje representerer hans utsagn et fundamentalt skille i nyere historie. For gang på gang i det 20. århundre har vold blitt romantisert med den hensikt å vinne støtte for utøvelse av vold. I 1914 gikk tyske soldater syngende ut i krigen med blomster i hendene, gitt dem av unge kvinner. Soldaten var den virkelige "mannen" som forsvarte sitt fedreland. Av hvilken grunn, hvorfor og mot hvem kunne mesteparten ikke gjøre rede for, og det er vanskelig å fatte i dag hvordan unge menn fra Frankrike, England, Belgia, Nederland, Tyskland og Østerrike kunne drepe hverandre for nasjonal stolthets skyld eller hvordan kirkene kunne velsigne våpnene deres.

I dag virker det som om en økende majoritet av befolkningen ikke lenger er beredt til å akseptere unnskyldninger for voldsbruk. Vold har blitt demystifisert, og dens teologiske begrunnelse har blitt gjort til gjenstand for store innvendinger. I 1960- og 1970-årene ble vold sett på – også innen kirkene – som en legitim måte å overvinne urettferdige strukturer på. I dag ser vi at den samme bruken av vold som i utgangspunktet var ment å frigjøre mennesker, har gitt dem enda mer lidelse. Vold avler vold og mange av dem som tidligere støttet frigjøringsbevegelser i deres bruk av vold, lurer i dag på om de tok debatten om bruk av vold seriøst nok.

Samtidig må vi være realistiske: Voldsbruk er fortsatt til stede i verden i dag. Mennesker i dagens verden lider på grunn av strukturell vold, på grunn av de mange krigene som fortsatt utkjempes og på grunn av voldsbruk i dagliglivet. Vi lever i en verden hvor vold viser seg innen alle sektorer i livet. Massemedia viser stadig bilder av de "sterke" som de som forsvarer seg selv ved bruk av vold.

Dette heftet er ment som en utfordring: Det er nærmere en milliard kristne i verden i dag, hvorfor utgjør vi en så liten forskjell i en verden med vold og frykt? Hvordan kan kirker og kristne bli inspirert til å være vitnesbyrd om at det å elske vår neste er basisen i kristentroen og at ikkevold er en overbevisende og aktiv holdning til konfliktene vi opplever?

Dette heftet tar ikke opp de mange mulige innfallsvinklene til å forstå vold. Det tar ikke opp de mange undersøkelser som er gjort av antropologer og andre forskere. Hensikten med heftet er å inspirere kristne til å være vitnesbyrd om den grunnleggende kristne overbevisningen om ikkevold som en kreativ og skapende kraft i verden i dag og utfordre kristne til å være det de er ment å være; fredsskapere.

Tiår mot vold: Bygg freden! har potensiale til å engasjere kirkene i en berikende åndelig erfaring, en fruktbar teologisk debatt og en kreativ dialog med alle mennesker av god vilje.

### Bare enda et program?

Vi befinner oss i en situasjon i verden i dag hvor vold utgjør en trussel mot livet på jorden. Dette har sammenheng med strukturell vold og masseødeleggelssvåpen, med ødeleggelse av naturressursene og med mange ødelagte mellommenneskelige relasjoner som et resultat av vold. Guds skapelse er i ferd med å ødelegges av urettferdighet, krig og økologisk katastrofe. Globaliseringen har medført at volden er et globalt fenomen. Fra hele verden kommer det rapporter om en økende akseptering av vold som et middel i konfliktløsning. Ideologien om "voldens nødvendighet" virker akseptert av de fleste.

Jan Philip Reemtsma sier: "Vår følelse av hjelpeløshet (i dag) er nært knyttet til voldens historie." I det 20. århundre opplevde vi holocaust, Stalin-perioden i Sovjetunionen, Pol Pot-regimet i Kambodsja, militærregimer i land etter land i Latin-Amerika og så videre. Det forrige århundre var et århundre fylt av vold, også i den perioden vi i Vesten gjerne kaller "etterkrigstiden".

Walter Wink har skrevet: "Vold er vår tids ethos. Det er åndeligheten til den moderne verden." Det er mye som tyder på at han har rett. På den annen side er det også en økende oppmerksomhet knyttet til det at verden i dag trenger et annet ethos for at vi skal klare å opprettholde levelige forhold på jorden for generasjonene som kommer etter oss. Fredsbevegelser, menneskerettighetsgrupper og mange initiativ for fredelig konfliktløsning finnes overalt, er tegn på dette.

Så langt er dette bare glimt. Selv i Europa, hvor det er mange synlige uttrykk for fredelig sameksistens mellom landene, må det advares mot for stor entusiasme. Det tidligere Jugoslavia og Tsjetsjenia er eksempler på at det ofte virker som om bare en liten gnist kan skape hat og krig mellom nasjoner og etniske grupper. Dessuten er Europas velstand fortsatt basert på strukturell vold i relasjonene til Sør, samtidig som vi nå ser, på grunn av synkende velstand og voksende arbeidsledighet, at volden øker også i Europa. Denne utviklingen krever at vi tenker gjennom hvordan volden kan møtes.

Vold berører alle samfunn på alle nivåer. De følgende punkter er eksempler fra én avis, én dag i 1997 (Frankfurter Rundschau, 08.08.1997):

- Algerie: Lederen av en militant islamsk gruppe rettferdiggjør drepingen av kvinner og barn i arbeidet med å etablere en teokratisk islamsk stat i landet.
- Latin-Amerika: I mange av landene er det ikke lenger militære kamper, men sosial urettferdighet har ført til sterk økning i kriminaliteten. Gjengvold sprer seg. El Salvador har 140 mord per 100.000 innbyggere per år.
- Tyskland: Sju unge har angrepet en 22 år gammel asylsøker og skadet ham hardt.
- Kenya: Til tross for voldelige sammenstøt i Mombasa, nekter president Moi å gjennomføre reformer.
- Pakistan: Tolv mennesker er drept og mer enn førti såret i angrep på moskéer utført av religiøse fanatikere.
- Palestina: President Arafat hevder at israelske sanksjoner mot palestinerne er en krigserklæring mot den sivile befolkningen.

Disse realitetene overbeviste Sentralkomiteén i KV om at et tiår mot vold var på sin plass. For hvis det er sant at volden finnes overalt i verden, så er det også sant at kirken finnes overalt.

På engelsk har tiåret fått navnet "Decade to Overcome Violence". Er det mulig å "overvinne" vold? Har ikke vold vært en del av menneskehetens historie siden Kain og Abel? Har KV falt for en illusjon? Dette var spørsmål KV stilte, men ved nærmere ettertanke fant man ut at uttrykket var relevant og har belegg. Det kan knyttes til Paulus' brev til romerne der han sier: "...overvinn det onde med det gode!" (12:21). I den sammenhengen uttrykket står i, er det tydelig at apostelen snakker om en atferd og en mulighet som kan og skal praktiseres i denne verden. Det handler om å handle i tråd

med de mulighetene som er gitt oss mennesker for å skape tegn på den eskatologiske realiteten i verden.

Utfordringen i forhold til voldsbruk har fulgt kirken helt fra starten, fra Jesu tid. Han døde en voldelig død og ble av mange sett på som en revolusjonær leder. Samtidig provoserte han selv sine disipler da han ba dem om å svare på vold med ikkevold (Matt 26:51-56). Da kirken noen hundre år senere selv ble en maktfaktor, begynte den også å bruke voldelige midler, symbolisert ved korstog, inkvisisjonen, heksejakter og kolonialisme. Mennesker med en annen tro ble hovedofrene for kirkens voldsbruk. Videre fikk kristen antisemitisme sitt klimaks i holocaust og fra nyere historie vet vi at fordommer og spenninger mellom kristne og muslimer er en aktuell utfordring i dagens verden.

Kirken har også brukt vold "internt" og kjempet mot hverandre på grunn av ulike meninger og forskjellig kirketilhørighet. Da pave Johannes Paul II besøkte Frankrike i 1997 benyttet han anledningen til å huske og fordømme Bartolomeus-natten i 1572 der tusener av protestanter ble drept av katolikker. Gang på gang har kirkene også identifisert seg med politiske saker og tatt parti på en måte som har gjort dem til medaktører i voldelige konflikter.

Parallelt med denne historien, med mange negative utslag, har kirkens kall til å være fredsskapere, blitt holdt i hevd. Som en rød tråd i historien har denne overbevisningen vært der. De store talpersonene for dette i det forrige århundre – som Gandhi, Martin Luther King, Moder Teresa – ble respektert nettopp for deres store hengivenhet til ikkevold. Disse minner oss også om at ikkevold ikke er en passiv innstilling. Tvert imot er det en aktiv levemåte, en måte å leve på som krever mot, vilje og kreativitet.

John F. Kennedy sa at enten vil menneskeheten gjøre slutt på krig ellers vil krig gjøre slutt på menneskeheten! Med andre ord: Framtiden tilhører ikkevold ellers vil det ikke være snakk om noen framtid.

I søkingen etter nye måter å løse konflikter og uenigheter på, kan kirkene spille en avgjørende rolle. Dette forutsetter en vilje til kritisk gjennomgang av egen historie og teologi. Vi må se på hvordan volden har blitt legitimert og på hva det bibelske vitnesbyrdet forteller oss. Selv i sekulære kretser spørres det: Er det religiøse språket en nødvendighet for å overvinne volden? Med ord som anger, fornyelse, fredsskaper, tilgivelse og forsoning, kan kristen tro gi avgjørende bidrag til ikkevold i teori og praksis, sammen med alle mennesker av god vilje.

### **Vold og ikkevold i Bibelen**

Mange kristne har kjempet med de bibelske avsnittene som refererer til eller appellerer til voldelige handlinger fra Guds side. Den voldelige Gud og vold fra Guds folks side er ikke et lite og ubetydelig tema i Det gamle testamente. En teologisk lærer har regnet ut at Det gamle testamente inneholder 600 avsnitt som handler om vold, 1000 vers som referer til voldelige handlinger fra Guds side – både historier hvor Gud gir ordre om å drepe og historier hvor Gud dreper andre. Gud blir beskrevet som en krigergud (2 Mos 15:3), Gud bruker våpen (Hab 3:9, 11-12) og Gud kjemper til og med mot sitt utvalgte folk (Klag 2:5).

Det er ikke lett å komme til rette med alt dette. Noen har argumentert med at dette språket er uttrykk for at Gud er involvert i og ikke tilbaketrukket fra historien, og at det er ved å engasjere seg i reelle konflikter at Gud gjennomfører sin guddommelige plan. Andre sier: Går det virkelig an å si at når det gjelder Gud så helliger målet middelet når vi ikke kan si at dette argumentet holder i menneskelige relasjoner?

De senere årene har mange blitt oppmerksomme på René Girards tese om at volden i Bibelen er nødvendig for å avsløre den religiøse volden som en løgn. Hans

argumentasjon for at den ikkevoldelige Gud bruker vold for å avsløre volden og dermed avsløre sin ikkevoldelige natur, er opplysende, men kompleks.

Man må også være oppmerksom slik at man ikke lager et for stort skille mellom Det gamle og Det nye testamente. Hvis Det nye testamente ses på som en åpenbaring av en "bedre" religion, kan Det gamle testamente lett bli redusert til å være en annenrangs åpenbaring eller endog bli fjernet fra den kristne tro.

Det er delte syn på spørsmålet om legitimering av vold i Bibelen. Delvis skyldes dette forskjellene i kontekst og forståelsen av denne blant Bibelens forfattere. Lengselen etter en Gud som kjemper for sitt folk og forståelsen av kriser som en straff fra Gud, er kjent fra alle religioner og kulturer. Soldater bærer "Gud med oss!" i beltet og revolusjonære henter støtte i slagord som "Gud er med sitt folk!"

Men ved siden av klare henvisninger til krigerguden, går det også en rød tråd av ikkevold gjennom Det gamle testamente. Dette er ukjent for mange, og i stedet for å fortsette å kjempe med de vanskelige fortellingene gang på gang, kan vi også finne fram til tekster som for eksempel den om Sjifra og Pua (2 Mos 1:15-22), en historie om sivil ulydighet, for å si det med moderne termer. Videre har vi Jesajas kjente fortellinger om den lidende tjeneren, Mikas ord om sverdene som skal smis om til plogskjær (Mi 4:2-4) og mange andre ord fra profetene. Gud gir fred og Gud frigjør. Gud leder Israel ut av Egypt, ut av en tilværelse preget av undertrykkelse og vold. Det er vold de opplever i Egypt, men Gud er ikke fornøyd med den situasjonen. Gud gir styrke og kreativitet til å bryte undertrykkelsens voldelige lenker. Det er mange eksempler i Bibelen på at Gud beskrives som fredsgiveren. Fred gis til folk og til skapelsen, og profetene er særlige røster som kjemper for fred. Tiår mot vold: Bygg freden! må forsøke å gi nye vektlegninger til slike tekster og skape meningsfylte bilder og et språk som er relevant i dagens verden.

Budskapet i Det nye testamente er klart: I Bergprekenen åpner Jesus et nytt sett av tanker. Det er ikke krigerne, heltene, de sterke og modige som erklæres salige, men de fattige i ånden, de som sørger, de ydmyke, de som sulter og tørster etter rettferdighet (Matt 5:3-12). Det er litt av en kontrast til realitetene i dagens verden!

Ofte har Bergprekenen blitt sett på som et urealistisk og romantisk stykke litteratur som ikke har noen betydning i en verden preget av kamp, makt og frykt. Den tidligere tyske kansleren Helmut Schmidt hevdet at man ikke kunne utforme politikk med Bergprekenen. For ham og mange andre har nettopp Bergprekenen blitt selve eksemplet på at evangeliet har lite relevant å bidra med i den virkelige verden. Samtidig er det neppe noe annet sted i Det nye testamente som utfordrer realitetene i verden så mye og som gir så mye håp om en annerledes framtid som nettopp Bergprekenen.

Walter Wink har presentert en briljant og viktig differensiering mellom ikkemotstand og ikkevold. Han begynner med å hevde at det er tre måter å møte det onde på: Ved passivitet, ved voldelig motstand, og ved ikkevold, som er den måten Jesus viste oss. Jesus klargjorde sitt standpunkt gjennom tre eksempler, hentet fra sin samtid.

Det første lyder slik: "Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til" (Matt 5:39). Hvorfor høyre kinn? Hvordan slår man en annen på høyre kinn? Prøv! Hvis man slår med knyttet neve i en høyrehendt verden, vil slaget treffe den andre på venstre kinn. Det å slå noen på høyre kinn ville kreve at man brukte venstre hånd, men i datidens samfunn brukte man venstre hånd bare til urene oppgaver. Den eneste måten å slå noen andre på høyre kinn på, er ved å bruke håndoverflaten. Men det vi da har med å gjøre er ikke et knyttneveslag, men en fornærmelse. Intensjonen ved et slikt slag er ikke å skade, men å ydmyke. Et slikt slag var en vanlig måte å formane en underordnet på. Herrer slo sine slaver på denne måten. Det samme gjorde menn med sine hustruer, foreldre med sine barn og romere med jøder. Det vi har med å gjøre er ikke likeverdige

relasjoner. Motstand ville vært det samme som selvmord. Den eneste normale responsen var å ta imot.

Det er viktig å spørre seg hvem Jesu tilhørere var. Helt konsekvent var dette ikke de som slo. Det motsatte var tilfelle: Jesus snakket til ofrene. Blant hans tilhørere finnes mennesker som opplevde å bli ydmyket på denne måten. Hvorfor råder Jesus disse allerede ydmykede menneske til å vende det andre kinnet til? Fordi denne handlingen tar vekk undertrykkerens makt til å ydmyke dem. Den som vender det andre kinnet til sier i praksis: "Prøv igjen! Ditt første slag utførte ikke sin intensjon. Jeg nekter deg makten til å ydmyke meg. Jeg er et menneske som deg. Du kan ikke nedverdige meg!"

En slik respons vil skape store vanskeligheter for den som slår. Helt konkret: Hvordan kan han treffe det andre kinnet? Han kan ikke bruke et liknende slag med sin høyre hånd, det vil jo treffe på høyre kinn. Og hvis han bruker et knyttneveslag, gjør han den andre til en likeverdig. Han har med andre ord blitt tvunget, mot sin vilje, til å betrakte den andre som et likeverdig menneske og blitt fratatt makten til å dehumanisere den andre.

Det andre eksemplet Jesus bruker er fra rettssalen: "Vil noen saksøke deg og ta skjorten din, så la ham få kappen også" (Matt 5:40). Hvem vil gjøre noe sånt og under hvilke omstendigheter? Det gamle testamente gir svar: I 2 Mos 22:25-27, 5 Mos 24:10-13, 17 og Am 2:7-8 ser vi at dette dreier seg om de fattigste. Bare de fattigste av de fattige ville ha kun skjorten å betale som pant for et lån. Men jødisk lov påbød strengt at den skyldige skulle få tilbake kappen før solnedgang, fordi dette var det eneste han hadde å sove i. Situasjonen må ha vært velkjent for Jesu tilhørere: Den fattige som skylder penger har sunket enda dypere ned i fattigdommen. Skylden kan ikke bli betalt og den som har penger til gode, trekker den fattige for retten for å få tilbake det han har krav på.

Det å stå i gjeld til en annen var det største sosiale problemet på Jesu tid. Hans liknelser er fulle av eksempler på mennesker som strever med å få endene til å møtes. Situasjonen var et direkte resultat av romersk politikk: Makthaverne hadde skattlagt de rike så mye for å finansiere sine kriger at de rike begynte å se etter måter de kunne sikre sin egen rikdom på. Det å eie land var den beste måten, men det var ett problem: Landområder ble ikke kjøpt og solgt på markedet, men ble gitt videre fra generasjon til generasjon. Overdreven interesse kunne imidlertid bli brukt for å presse landeierne inn i enda større gjeld helt til de ble tvunget til å selge. På Jesu tid var denne prosessen allerede kommet langt: Store landområder var eid av rike, styrt av tjenere og arbeidet på av tjenere.

Det er i denne sammenhengen Jesus snakker. Hans tilhørere er de fattige. De deler et felles hat mot et system som ydmyker dem ved å ta fra dem land, eiendeler og til slutt deres klær. Hvorfor råder så Jesus dem til å gi kappen også? Dette ville medføre at de tok av seg alle klærne og marsjerte ut av retten helt nakne. Den som hadde saksøkt ville stå med klærne i hendene, med alles øyne rettet mot seg. Den fattige hadde ikke hatt en sjanse til å vinne rettssaken, men han hadde ved denne måten å opptre på nektet å bli ydmyket og han hadde på samme tid protestert mot systemet.

Nakenhet var tabu i jødedommen. Skammen falt ikke på den nakne, men å på den som så på eller som forårsaket nakenheten (1 Mos 9:20-27). Systemet ville på denne måten bli avslørt og saksøkeren ville få muligheten til å se hva hans handlinger førte til. Vi møter altså en fattig mann som ikke vil bli behandlet som ingenting av de rike, som respekterer lovene som de er formulert, men som strekker dem til et punkt hvor det hele blir absurd.

Jesu tredje eksempel – "Tvinger noen deg til å følge med én mil, så gå to med ham" (Matt 5:41) – peker tilbake på praksisen med at romerske soldater ikke kunne legges for

store byrder på enkeltpersoner. En soldat kunne tvinge en sivil til å bære bagasjen hans i én mil, men å tvinge ham til å bære den i to mil, ville kunne medføre straff for soldaten. På denne måten ville romerne forsøke å begrense angeren og sinnet hos de okkuperte folkene samtidig som det holdt forsvarsstyrken og mobiliteten oppe. Men uansett var denne praksisen en bitter påminner for jødene om at de ikke var herrer i eget hus.

Til dette stolte folket anbefaler ikke Jesus voldelig motstand. Men hvorfor gå den andre milen? Blir ikke det å gi helt etter for overmakten? Nei, ikke i det hele tatt. Spørsmålet i denne saken, som i de to foregående, er hvordan den undertrykte kan ha initiativet: Hvordan kan man beholde verdigheten i en situasjon som for tiden ikke kan endres? Lovene er keiserens, men ikke måten man reagerer på lovene på.

Overraskelsen vil være stor for soldaten hvis noen insisterer på å bære bagasjen enda en mil. Til vanlig ville han vært nødt til å tvinge folk til å bære bagasjen, men her er det noen som melder seg frivillig. Det er en provokasjon. Hans styrke blir krenket. Fra å være i en situasjon med tvangsutskrivning har den undertrykte tatt initiativet. Sjansene er store for at soldaten ikke ville ha opplevd noe slikt tidligere. Hvis han hadde likt å være den dominerende tidligere, er sjansene store for at han heretter ikke liker det.

Ved disse tre eksemplene, hentet fra hans samtid, viser Jesus oss en tredje vei å møte det onde på. Som vi ser er det ikke en passiv holdning, men en måte å handle på som krever mot og kreativitet. Hvis vi ser nøye etter vil vi se at det å "vende det andre kinnet til" er en handling for å utfordre den "overlegne" til å se andre som likeverdige mennesker, at det å gi bort "kappen også" er en måte å avsløre ondskap på og at det å "gå den andre milen" er en mulighet til å protestere på. Budskapet i Bergprekenen handler ikke om ikkemotstand, men om ikkevold. De to er helt forskjellige.

Allikevel er det noen avsnitt også i Det nye testamente som har blitt brukt for å legitimere vold. En av disse er historien om da Jesus rensket templet (Matt 21:12-16): Jesus drev ut fra templet de som drev handel der, han veltet bord og stoler og brukte til og med en svepe, i følge Johannes (2:13-16). Ulike tolkninger har blitt gjort av denne historien, for eksempel at dette skulle forstås som en profetisk handling fra Jesu side. Men hvis Jesus var et virkelig menneske, kan vi også tenke oss at hans sinne i denne situasjonen tok overhånd og at dette overskygget hans overbevisning om at ikkevold er det rette? Det er åpenbart at voldsbruk ofte er en handling som skyldes svakhet, en manglende evne til å handle annerledes fordi følelsene får råde. Hvorfor skulle det være umulig å se Jesus på denne måten, at han var sint fordi templet ble misbrukt til handel og at angeren tok overhånd for ham?

Et annet avsnitt som ofte har blitt brukt mot en pasifistisk holdning, er Matt 10:34-39, der Jesus blant annet sier: "Tro ikke at jeg er kommet for å bringe fred på jorden. Jeg er ikke kommet for å bringe fred, men sverd." I den sammenhengen disse versene står i, er det åpenbart at Jesus her forbereder disiplene på at evangeliet og de som forkynner det, vil bli avvist.

Senere, i Getsemane, sier Jesus det klart til Peter, da denne prøvde å motsette seg arrestasjonen av Jesus: "Stikk sverdet på plass igjen...For den som griper til sverd, skal falle for sverd" (Matt 26:52).

Jesu lære som en helhet kan ikke bli satt til side på grunn av noen enkeltstående vers, som for eksempel Luk 22:36: "...den som ikke har noe sverd, får selge kappen sin og kjøpe seg et." I hans lære ser vi en gjennomgående rød tråd som utfordrer det normale i det at voldsbruk er allment akseptert. Også på denne måten provoserte Jesus sin tilhørere, som han også gjorde det da han spiste med de som var satt utenfor i samfunnet, lyttet til barna og elsket han som forrådte ham. Med sitt liv og sin undervisning viste han oss en etikk som omfatter alle, og hvis vi relaterer dette til konflikter innebærer det å lete etter løsninger som tar hensyn til alle involverte.

Ingen vet på forhånd om hun eller han vil ha styrke til å motstå bruk av vold i en kritisk situasjon. Dette faktum understreker behovet for en ydmyk holdning fra de som hevder ikkevold. Kristne har ikke som oppgave å fordømme de som tyr til vold for å forsvare seg, sitt og sine. Men Jesu lære vil alltid stå i motsetning til dette. Han identifiserte seg med de svake og utstøtte, men han brukte aldri vold for å forsvare seg selv eller andre. Han ble drept med vold, og selv om vi tar med i betraktningen de få versene hvor Jesus synes å legitimere vold, kan vi ikke gjøre ham til en geriljasoldat, en rebell, en politisk agitator eller en revolusjonær. Jesus kaller tydelig til en fredsetikk, til å elske en fiende like mye som en venn. Jesus kaller oss til å vandre ikkevoldens vei, en tredje vei, for å kjempe mot undertrykkelse.

## **Kirken**

Det finnes en del eksempler på at religioner og talspersoner for disse har "kastet bensin på brennende bål." Om religionen ikke har vært årsaken til konfliktene, har den heller ikke bidratt til å dempe dem.

Det er umulig å snakke om de utfordringene voldsproblematikken møter oss med uten å snakke om kirken. For ofte har maktbegjær ledet kirken inn i fristelse. Mennesker har blitt torturert til døde i Guds navn, politiske mål har blitt oppfylt ved hjelp av såkalt "hellig krig" og nasjoner har blitt ødelagt en del steder der kirken har operert. På den måten har "de gode nyhetene" blitt "dårlige nyheter" for mange.

Hvor ligger årsakene til disse realitetene? Har det noe med kirkens basis å gjøre? Hvordan underviser vi om kirken? Og hva lærer vi av å se på kirkehistorien?

De senere årene har KV arbeidet mye med ekklesiologi og etikk. Den tradisjonelle definisjonen av kirken som stedet der evangeliet forkynnes rett og sakramentene forvaltes..., kan bli det som markerer at ikkevold er en sentral del av kirkelæren, for ikkevold er, som vi har sett, sentralt i evangeliet.

Hvis vi videre tar termen "de helliges samfunn" seriøst ser vi at de helliges samfunn ikke bare er et folk i relasjon til Gud, men at det også utgjør et koinonia, et fellesskap. Kristne er døpt inn i dette verdensvide fellesskapet. Hvis fellesskapet følger Kristus må ikkevold være et av kjennetegnene på kirken. Nattverdens brød og vin kan formidle styrke til å overvinne frykt og til å våge ikkevoldens vei. Kirkens måte å leve sammen på kan bli en inspirasjon til å leve sammen på en ikkevoldelig måte. Feilene kirken gjør kan bli brakt inn til fellesskapet bord innfor Gud. Tilgivelse og ny start er alltid en mulighet.

Også nattverdens erfaring av likhet og fellesskap kan være en nyttig innfallsvinkel. Den ortodokse tradisjon snakker om "liturgien etter liturgien" og med det menes det at nattverden er ment å fortsette i dagliglivet som tjeneste i forhold til medmennesker og skaperverket.

Viktige innfallsvinkler kan vi også hente fra de små fellesskapene av kristne som på 1970-tallet kom sammen i lokale sammenhenger i Latin-Amerika for å snakke om sin bekymringer i forhold til og erfaringer med vold. Dette er økumenikk og interreligiøs dialog i praksis. Folk arbeider sammen for å beskytte Guds skaperverk og former et fellesskap som handler. Disse bevegelsene kan lære oss noe om at vi ikke skal sitte og vente på en løsning "fra oven", men at vi mennesker må engasjere oss for å finne løsningene. Det å arbeide for et mer rettferdig og ikkevoldelig samfunn er noe vi gjør fordi vi er en del av Guds historie med sitt folk.

Denne tilnærmingen kan bli linket sammen med det faktum at kirken finnes overalt. Kristne lever i alle land i verden. De lærer at andre mennesker er søstre og brødre uavhengig av den enkeltes nasjonale eller kulturelle tilhørighet. Hvis kristne overalt

kunne leve helt etter den ikkevoldelige overbevisningen, ville det være et overbevisende eksempel.

### **Teologiske utfordringer**

Noen teologer vil hevde, under påskudd av at teologien må være "realistisk", at vold og ikkevold ikke er noe teologisk problem, fordi det alltid vil finnes vold. Det blir tatt for gitt av mange at det er nødvendig å overvinne vold med vold. Men er dette argumentet fortsatt realistisk når man gang på gang observerer at vold ikke bryter voldens sirkler? Det virker som om tiden er moden for å reeksaminere noen av våre teologiske overbevisninger og gjenoppdage det fascinerende potensialet det er for nye måter å tenke og handle på.

Først og fremst må vi se på kristologien. Jesus døde på korset. Var det svakhet eller er det mulig å se på det som et uttrykk for styrke, styrke til å bære en protest mot en verden uten Guds kjærlighet til den ytterste konsekvens? Guds sønn på korset er kanskje den største utfordringen kirken kan bringe til en verden fylt av vold. Et nyfødt barn som verdens frelser; kan det tenkes en sterkere utfordring til den verden vi opplever? Den døende mannen på korset er vår herre. Det er ham vi stoler på, ikke på den som med sverd i hånd har makt til å ta liv eller la være. Kirken må derfor snakke mer om hvordan Jesus levde og døde, og om de mange kreative måter han opponerte mot maktene i verden på.

Andre tema som det må arbeides videre med er blant annet retten og plikten til motstand mot det onde. Denne debatten reiser spørsmålet om kirkens forhold til myndighetene og til vold brukt til frigjøring. Med nasjonalisme og etnisisme på frammarsj er kirken i våre dager igjen fristet til å identifisere seg med de landene de lever i. Noe av det viktigste vi har lært i den økumeniske bevegelse er at kirken ikke primært er nasjonal, men at dens unike karakter ligger i det at den består av mennesker fra alle nasjoner. En kirke som først og fremst identifiserer seg med staten, er en kirke som har gått seg vill og som har behov for å bli kalt tilbake til dens sanne identitet.

Videre må kirken finne måter å snakke om tilgivelse og forsoning på som kan bidra til å bryte voldens sirkler. På samme måte som den tyske teologen Bonhoeffer tok et oppgjør med den "billige nåden" må kirken i dag ta et oppgjør med "billig tilgivelse" som gjør denne vanskelige og komplekse prosessen til noe for enkelt. Tilgivelsen må ta på alvor hvor vanskelig det faktisk er å leve sammen med noen som har gjort noe vondt mot deg, samtidig som troen på tilgivelsens mulighet alltid må være der.

Vi vil ikke alltid lykkes i denne prosessen. Fordi voldsbruk er så vanlig i så mange sammenhenger, vil vi oppleve tilbakeslag. Her kan begrepet rettfærdiggjørelse ved tro bli viktig iallfall på to måter: for å hjelpe oss til å takle feil og tilbakeslag slik at de involverte får styrke til å fortsette prosessen; og for å hjelpe oss til å holde fast på overbevisningen om at man ikke er mindre verdt om man ikke klarer ikkevoldens og tilgivelsens vei i alle tilfeller.

Det å lytte til vitnesbyrd fra ofre og martyrer er en viktig kristen tradisjon. Kirken vokser gjennom vitnesbyrd som binder sammen historiene til mennesker i verden med historien om Jesus. Disse historiene må bli fortalt og de må bli gjort synlige. Sør-Afrika er et godt eksempel her. Kirken har ikke bare en historie, men den er også en fortelling.

Vår tro forhindrer oss fra å holde fast ved overbevisningen om at det alltid vil være vold. Vår tro tilbyr oss en overbevisning om at det ikke er naivt i det å tro at det går an å overvinne volden. Kristen tro er en konstant inspirasjon til å tro mer enn vi kan se. Kirken må holde fast på denne visjonen: Ingen ting er umulig, Kristi oppstandelse er det sterkeste beviset på det. Et hvert tiltak for å overvinne volden må understreke at vi er klar over at vi lever i en verden hvor Guds nåde er reelt til stede, men som samtidig enda ikke er den nye himmel og den nye jord som vi venter på. Eskatologi er framtid,

men det har også en reell dimensjon. Derfor er spørsmålet: Tar vi voldsproblematikken som en mulighet til å sette Guds fotavtrykk i verden eller lar vi oss passivisere og slår oss til ro med at verden er som den er...

En femtedel av verdens befolkning er kristne. Vi kan utgjøre en forskjell hvis vi hele tiden står for ikkevold. Vi kan utgjøre en forskjell hvis vi forsøker å skape et inntrykk av ikkevold som en aktiv levemåte, et tegn på mot og overvinnelse av frykt.

Kirkens forståelse av det å leve sammen i et fellesskap kan bli brakt inn i denne debatten. I en tid hvor egosentrisk individualisme står sterkt, kommer flere og flere fram til at individualitet ikke er løsningen, men oftere roten til voldsproblemer. Den kristne tradisjon har mye å bidra med til forståelsen av liv i fellesskap. Dette må ikke begrenses til teologisk refleksjon, men vi må også handle, fordi vi er ansvarlige overfor Gud og overfor hverandre. Kristne vil alltid være kalt til å kjempe mot ødeleggelsen av livet fordi dette innebærer en ødeleggelse av Guds skaperverk. Derfor er det på tide at kirken inkluderer evner til ikkevoldelig konfliktløsning og –håndtering i den praktiske teologien.

Til slutt må vi ta med i betraktningen den rike ressursen som liturgien og det gudstjenestefeirende fellesskapet representerer. Det som styrker oss og som gjør at vi kan fortsette kampen, er det at vi kan vende oss til Gud i bønn og sang, i ord og sakrament, og at vi kan vende oss til hverandre og bli styrket i fellesskapet.

### **Kompleksitet og utfordringer**

Mye av oppmerksomheten i den økumeniske bevegelsen i forhold til vold har fokusert på krig og fred, strukturell vold og vold mot kvinner. Innenfor disse tre områdene foreligger det en god del tilgjengelig litteratur. Men voldsproblemet omfatter også andre områder: Vi må også adressere overgrep mot menneskerettighetene. Amnesty International erklærte nylig at det forekommer tortur i 120 land, at ikkevoldelige politiske fanger sitter fengslet i over 90 land og at politiske drap og forsvinninger forekommer i 70 land. Når vi snakker om vold må vi videre også snakke om organisert kriminalitet og terrorisme, om gjenger og narkotika, om medie vold og om nasjonalisme.

Vold er et så bredt og sammensatt emne at det er fristende å se på de ulike delområdene hver for seg. Men Tiår mot vold: Bygg freden! har en annen innfallsvinkel: Hvis det er sant at vold er vår tids ethos og hvis vi ser på vold som et angrep mot Gud, må kirkene ikke slippe den innsikten at vold er et mangeartet fenomen som må ses som et hele med dens forskjellige dimensjoner forstått som elementer i ett bilde. Hovedsaken med tiåret må helt klart være å finne måter å overvinne volden på, ikke kun ramse opp områder der den gjør seg gjeldende.

Den økologiske bevegelsen har ofte hevdet at hvis vi hadde investert like mye kapital og energi i å forsøke å finne miljøvennlige måter å utnytte naturressursene på, ville "ren" energi vært tilgjengelig i dag. På samme måte kan man si at hvis menneskeheten hadde lagt like mye ressurser, kreativitet og erfaringer i utviklingen av ikkevoldelige måter å løse konflikter på som den har lagt i utviklingen av våpen og krigsforberedelser, ville verden vært et tryggere sted i dag. For ikkevoldelig konfliktløsning er noe som må læres og som er del av en prosess: Hvis denne måten å løse konflikter på kun kommer inn som den siste muligheten for å forhindre åpen konflikt, vil den ha store problemer med å vise et positivt resultat.

Men selv i slike situasjoner viser den ofte resultater. Mange eksempler kan bli funnet, fortellinger som er lite kjent. På samme måte som ikkevoldelig motstand går som en rød tråd gjennom Bibelen, er det også en voksende bevegelse i dag som representerer ikkevoldelig motstand. Den økumeniske bevegelsen kan være et sted der slike historier gjøres kjent og læres.

Folks oppfatninger av hva som er vold, vil variere veldig. For eksempel: I en undersøkelse i 1970-årene mente 57% av den mannlige befolkningen i Nord-Amerika at det å skyte en innbruddstyv ikke er en voldelig handling, mens 22% mente at passive sitt-ned-aksjoner er det. Disse oppfatningene vil selvsagt variere med tid og sted og fra person til person.

På samme måte som vi sier noe om hva som ligger i begrepet vold, må vi også si noe om hva som ligger i ikkevold. Følgende punkter blir gjerne regnet som ikkevoldsprinsipper:

- respekt for alle involverte
- omsorg for alle involverte
- en vegring mot å ødelegge, skade eller degradere andre mennesker
- hvis lidelse er uunngåelig, en vilje til å bære denne selv framfor å belaste andre
- tro på at alle kan forandre seg
- appellere til den andres "menneskelighet"
- akseptere at ingen har monopol på sannheten
- åpenhet framfor hemmeligholdelse

Det å se at volden er mangeartet bør ikke fylle oss med verken desperasjon eller håpløshet. I stedet skulle vi benytte anledningen til å se på det som en utfordring til kreativt å se på volden fra andre innfallsvinkler. En mulighet er å se på de ulike arenaene som volden gjør seg gjeldende på, en annen er å utforske de metodene som etter hvert er utviklet for å konfrontere den. Her er eksemplene mange, både i forhold til kriger og større konflikter, men også i forhold til gatevold og familievold.

Utfordringen fra tiåret er å være pro-aktive. Kirkene skal ikke sitte og vente til noe skjer for så å handle. Vi må trene kirkeledere og -medlemmer i ikkevoldelig konfliktløsning og de anvendelsesmulighetene disse teknikkene har i dagliglivet. Det fascinerende er at ikkevold kan læres. Like viktig er det å anerkjenne at man trenger opplæring for å bli dyktiggjort i ikkevoldelig handling. Alt for ofte ser vi på ikkevold som kun et fromt håp: "Gå og fortell dem at de må holde fred!" Dette er dømt til å mislykkes på grunn av den menneskelige natur. Men genuin og effektiv ikkevold krever kvalifikasjoner.

Tiår mot vold: Bygg freden! ønsker at kirkene skal spille en ledende rolle i å overvinne volden og derfor må kirkene bli steder for refleksjon og opplæring i fredelig konfliktløsning.

## **Decade to Overcome Violence: Building a Culture of Peace**

*Salpy Eskidjian, Kirkenes Verdensråd*

Your Excellencies, distinguished guests, dear brothers and sisters, dear friends: I bring you greetings from the WCC General Secretary and my colleagues in Geneva.

I am honoured and happy to be here to celebrate the launch of DOV with our brothers and sisters in Norway, and to welcome Oslo as a member of the Peace to the City Network: a global grassroots peace network of the WCC. I would like to give thanks to God for our wonderful friends and ecumenical partners in Oslo, for all their cooperation and support and for the blessing of bringing us here together. Without their commitment and constant accompaniment we would not have been here today. Thank you to all those for giving me the opportunity to celebrate the Norwegian launch of the DOV

### **Is the DOV a new slogan of the Ecumenical movement ?**

We are gathered here, in this noble institution, to launch the DOV in Norway - only a month after the International launch during the WCC Central Committee meeting in Berlin; two years after the 8<sup>th</sup> WCC General Assembly declared the years 2001-2010 as the Ecumenical Decade to Overcome Violence; four years after the Central Committee launched the Peace to the City Campaign; as a symbol to engage and encourage all churches everywhere to practice peace every day; six years after the WCC established the Programme to Overcome Violence with the purpose of challenging and transforming the global culture of violence in the direction of a culture of just peace; and eight years after the Central Committee agreed that active non-violent action be affirmed as a clear emphasis in programmes and projects related to conflict resolution; and ten years after the World Convocation on JPIC, which affirmed God's peace and made a commitment to practice non-violence in all our personal relationships, to work for the banning of war as a legally recognized means of resolving conflicts, and to press governments for the establishment of an international legal order of peacemaking. It spoke of the need to demilitarise international relations and to promote non-violent forms of defense.

Ten years, 1990 to 2000, that is only a VERY brief reference of the previous ten years and the churches' efforts to overcome violence and build peace with justice during that period. So we ask ourselves, what is new now? What have we done with all the commitments and affirmations of the last ten years? Where are we headed? What have we learnt over those years? How can we focus and build on these lessons for the next ten years? What do we want to achieve by 2010? What kind of questions are we ready to ask ourselves boldly and courageously? Are we really committed to respond to those questions?

The 7<sup>th</sup> General Assembly of the WCC in Canberra, which met in the midst of the Gulf War, showed how divided the churches remain on crucial theological, ecclesiological and political issues. The divisions surfaced anew in subsequent debates in the Central Committee, most notably in connection to the war in the former Yugoslavia, but also around the ethics of armed "humanitarian intervention".

Ten years later, when the churches were launching the DOV in Berlin, this issue continued to be the main agenda item for debate and remained divisive. Many questions arose that are still with us today:

1. What alternatives has the church to offer to violence as a response to conflict?
2. What can the church do to lower or eradicate the incidence of violence in society?
3. How can the churches and Christians strengthen their capacity to remain in dialogue on deeply divisive social and political issues?

The attempts to respond to these questions in the beginning of the last decade included the creation of the POV and study of the use of sanctions, short of using armed violence. The sanctions study identified a set of criteria for application:

1. Irenic measures: as part of a broader strategy of peacemaking and as an alternative to warfare
2. Adopted only in circumstances of flagrant and persistent violations of international law and accepted international norms and principles
3. Clear and limited purpose
4. Competent multilateral authority
5. Proportionality
6. Political efficacy
7. Enforceability
8. Series of operational criteria

The debate on the use of force in order to protect people under threat was one of the main agenda items at the Central committee in February. I was happy that the Central Committee, while launching the DOV, did not avoid grappling with the questions connected with humanitarian intervention. The final document on the "*Protection of Endangered populations in Situations of Armed Violence: Towards an Ethical, Ecumenical Approach*" has been sent to the churches for their study and reflection.

After a long introduction addressing the role of churches in prevention and resolution of conflicts, just peacemaking, impunity and reconciliation, and international law, the Central Committee adopted criteria for the authorized use of action to protect endangered populations - who may intervene, what forms of intervention may be justified, who should oversee intervention, and what is the role of churches in such dire circumstances. It was obvious that those questions the churches asked in 1937 at the Oxford Conference on *Church, Community and State*, which were debated at the 1948 founding assembly of the WCC in Amsterdam, are still with us today. As part of the DOV I urge you to look at this paper, as well as the WCC document on the *Applicability of Sanctions* and give it serious consideration. During the DOV we should not shy away from the difficult questions .

The paper recognized that first and foremost that the international community has a responsibility to address the root causes which lead to violent conflict. It must take timely and effective action when conflicts emerge in order to prevent their escalation. In some cases early warning signals can prevent a conflict from becoming violent. Churches are well placed to do this and should be empowered to take this responsibility. We should shift the debate and instead of getting blocked by questions that only divide us, should ensure that we know what to do to prevent conflicts from becoming lethal. While the churches have traditionally been strong in their ministry for diakonia, in responding to emergencies, reconstruction and development, they need to pay special attention to ensure that they play a major role in the first phase of a conflict. Churches should ensure that human rights and peace education, training in mediation and conflict resolution are part of their ministry. We should be in the forefront of building a culture of human rights, tolerance and peace. I hope the DOV will bring the ministry of active peacebuilding to the centre of the churches' ministry.

### **Prayer / Action / Reflection**

While I am making the case that the ecumenical movement has been asking the key questions for decades now and has been searching for ways to respond to them, we should also remind ourselves that we are not the first or only to do this. As we try to respond to the realities of living in a broken world, we should also be mindful that we have immense resources from different regions and different traditions, confessions, groups and movements, including an array of statements, commitments and studies that

should not be ignored. The DOV should build on those experiences, analysis, liturgies and prayers. The DOV provides us this opportunity.

Prayer: Let's look at different church traditions. As an Orthodox Christian, I will share the *Prayer for Peace* in the Orthodox Liturgy. The *Great Litany* by which the Prayer begins opens with a fervent prayer that peace be granted to us. This request is so important and basic that it recurs three times in slightly different forms. These are not superfluous repetitions, for each of these petitions is filled with a deep and special meaning.

"In peace let us pray to the Lord": This means that first of all we are called to assume a state of inner peace. Those who will take part in the *Divine Liturgy* must rid their minds of all confusion, all hostile feelings towards others and all personal anxiety. They should come before God in a state of inner calmness, attentiveness and single minded concentration on "the one thing needful" *Luke 10:42*

The second request: "For the peace from above and the salvation of our souls, let us pray to the Lord!" The peace which we have already requested is something other than a state of mind or a psychological condition produced by our own effort. It is the peace which comes from above. We should humbly recognize that such peace is a gift from God, and we should open ourselves to this gift. On the other hand we recognise that the divine peace and the salvation of our souls are intimately related. Peace is a sign of the presence and the work of the Saviour within us.

Then comes the third request for peace: "For the peace of the whole world, for the welfare of the holy Churches of God and for the union of all, let us pray to the Lord". The peace which we request goes beyond our isolated persons and acquires a practical aspect. We pray for the peace of the universe, not only humankind, but for every creature, for animals and plants, for the stars and all of nature. Thereby we enter into a new cosmic piety, we find ourselves in harmony with everything God has called into being. We pray for every disciple of Christ, in order that through each one God might be worshipped, "in Spirit and Truth". We pray for an end of warfare and to struggles between races, nations and social classes. We pray that all of humanity might be united in common love. Every temple of the Lord is a house of divine Presence and a house of prayer. Every temple is also a house of peace. So the soul of all those who enter into the holy temple to take part in the assembly of God, become itself a house of peace. *(Extracts from the writings of Arch. Lev Gillet , from Serve the Lord with Gladness, St Vladimir's Seminary Press, 1990).*

Different Christian traditions have their specific ways of praying and yearning for peace - prayers that make us into communities of peace. Different faiths have similar resources. The DOV should be an opportunity to highlight, learn about and teach these teachings to one another, ecumenically as well as with people of other faiths. We have to ensure that prayer becomes central to our search for peace and reconciliation.

Action/Reflection: Case study - Peace to the City: The WCC's Peace to the City campaign, which ended by giving birth to the present decade and has been incorporated in the DOV through the Peace to the City Network, is one such practical resource. In two years we were able to highlight seven different contexts of violence, from each continent. The stories came from communities of faith-based groups, not just Christian efforts but those who had not allowed themselves to be broken by the cycle of violence around them, and instead had tried to create non-violent alternatives to prevent or resolve armed conflicts and crime. They had addressed human insecurity, developed new partnerships, new methodologies and practical ways to bridge the gap between divided communities - because of ethnicity, religion or economic status. Their efforts involved a constant synergy of action and reflection.

I would like to stop here and show you an eight minute short video which is part of a three hour series we commissioned with the stories from each community in the seven original cities from of the 1997-97 campaign. The video was produced as a way of highlighting their experiences, learning from them and encouraging others to follow suit. I hope it will be an inspiring introduction for you too.

What is the Peace to the City Network?

- It is practical, grassroots and concrete: based on action/reflection model.
- Members are committed to challenging and transforming the global culture of violence, to create a global culture of peace.
- The network partners focus on building a culture of peace through practical means to overcome violence, such as conflict prevention, conflict resolution, mediation, dialogue, peace education, gun control and disarmament.
- The Network focuses on a Seven Point Peace plan, seven areas where members efforts are concentrated, which also provides the basis for membership.

How does the Peace to the City link to the DOV ?

- The Peace to the City Network is a network within the framework of the DOV, addressing armed conflict, urban, inter-religious and ethnic violence.
- Through the Peace to the City, local grassroots initiatives network together and become part of global efforts for peacebuilding, both within the Decade to Overcome Violence launched by the WCC, as well as the International Decade for a Culture of Peace and Nonviolence launched by the UN.

Why cities ?

- Cities are a major unit of modern society in all parts of the world. As centres of population, commerce, finance, political power and culture, they form a metaphor for the modern world.
- Cities are a microcosm, embodying some of the most destructive forces of violence as well as some of the most creative initiatives to overcome these forces.
- The term city also invokes images of community and places of gathering where people imagine the peace of the City of God.
- "Peace to the City" is taken from the opening greetings of letters sent to the early Christian churches who experienced division and tension and lived in the midst of violence.

What does it focus on? - Training and Networking

- Intercity exchanges and cross cultural learning eg: Boston and community policing; Rio de Janeiro: training of clergy in collection and destruction of weapons
- The opportunity to deepen level of analysis - through workshops, consultations, as well as the exchange of ideas via e-mail and chat rooms.
- Building a strong base and support group. Partners focus on elements that need to change and work together.

The DOV provides the space for us to continue to search and bring together the practical ways faith-based groups, like the Peace to the City partners, are trying to overcome violence. Ten years is a long time to maintain enthusiasm on any issue. Networks such as the Peace to the City should be encouraged, as spaces to deepen our analysis, draw inspiration, renew our hope and strengthen our commitment to transform violence and build cultures of peace.

### **Oslo is a new Peace to the City partner!**

We welcome you in the network. You have indicated that there are powerful and creative initiatives present in Oslo for all the Seven Points of our Peace Plan. Every new partner brings new challenges to the wider network and a new dynamic. We need to hear your peacebuilding stories, share your experiences and see how you can also make this

network a useful tool for you. I look forward to working out the modalities with the most appropriate partners in the next couple of days.

### **Where do we go from here ?**

The Decade as an invitation for action and for reflection; a time to focus churches' attention on overcoming violence. Its subtitle is "Churches Seeking Reconciliation and Peace". The emphasis is on the verbs: to overcome, to seek - this is a dynamic reality. The decade is just a timeframe, not the focus. The focus of the DOV must be on Overcoming Violence and Seeking Peace and Reconciliation

### **Main Goals**

I would like to share with you five goals of the DOV as recommended by the WCC Central Committee '99:

- Challenge the churches to overcome the spirit, logic and practice of violence. To relinquish any theological justification of violence and to affirm a new spirituality of reconciliation and active non-violence.
- Address holistically the wide varieties of violence both direct and structural, in homes, communities and in international arenas and learn from regional analysis of violence and ways to overcome it.
- Create new understanding of security in terms of cooperation and community, instead of in terms of domination and competition.
- Learn from spirituality and resources for peacebuilding from other faiths and challenge the churches to reflect on the misuse of religious and ethnic identities.
- Challenge the growing militarization of our world, especially the proliferation of small arms and light weapons.

### **Role of the World Council of Churches**

The WCC has the task to provoke others, deepen analysis, actively interpret and engage with churches. Additionally, it has a basic coordination role to ensure coherence, efficiency and best results in ten years. I cannot highlight enough the key role of communication and networking.

### **Role of churches**

What do we expect from you?

- Identify the main foci in your context: Be focussed. Shape the agenda. Shape the Decade.
- Deepen analysis.
- Discover resources and practical means to overcome violence.
- Find the most appropriate way of changing public opinion and national policy.
- Mobilize your members.
- Look at your own context but be open to learn from others: make partnerships.
- Share. Come back to the WCC and shape the global foci and actions.
- Ensure the participation of women and youth.

The UN's International Decade gives you further opportunities to address your governments and to work with secular and other faith-based groups. This is the first time that the churches have adopted a decade parallel to the UN. We should not lose this opportunity. We should make the most of it in order to bring our agenda to the doorsteps of our governments and the international community

I would like to finish with a quote from the message of the 1999 Central Committee, that I believe in strongly:

*Faith can make a difference: A worldwide, ecumenical community of people of faith will make a difference. Peace is possible. Peace is practical!*

And as one of the Peace to the City network partners would say to you today as you launch the DOV and join the Peace to the City Network.

*Let's get going!*

## Årsaker til vold

*Per Isdal, psykolog  
Utdrag fra et innlegg*

Årsaken til vold må settes i sammenheng med barns livsbetingelser. Hvordan vi forstår årsaker til vold, er jo totalt avgjørende for hvilke tiltak vi velger å sette inn mot vold. En del av voldsdebatten mangler perspektiver på årsaker. Enkelte roper «straff, fengsle, ta dem,» uten noe som helst bakgrunn i en forståelse av hva har skapt disse problemene.

Vold er ingen tilfeldig handling. Vold har et mønster, den har et motiv og den har en funksjon. Og vold, hvis man ser den totale mengde av vold i verden, så er vold karakterisert ved at det er en hierarkisk handling. Det er en handling som har med makt å gjøre, og som derfor i særlig grad finner sted innenfor etablerte maktsystemer. Vold har dermed også med skjevhet å gjøre. Det vil si at dess større skjevhet vi har mellom mennesker, eller i et samfunn, jo mer vold vil det være.

Volden er ikke dum. Den er intelligent. Det er nesten alltid sånn at den som utøver vold er sterkere enn, har mer makt enn, er flere enn, bedre bevæpnet enn den som er utsatt. Vold er også etter mine erfaringer gjentakende eller syklisk. Den beste måte å forebygge vold på er faktisk å forebygge familievold.

Selvfølgelig er årsakssammenheng til vold og voldsutøvelse kompliserte. Men jeg synes det er viktig å ha med tre grupper av årsaker for å forstå vold. Vi kan kort summere disse i individuelle, gruppemessige og samfunnsmessige årsaker. Dessverre er vold også en form for tilfredsstillelse. Den gir følelse av makt og kontroll der og da. Den gir identitet.

### **Å befeste, skape og øke en voldskarriere**

Samfunnet og voksenlivets vanligste reaksjon på vold er utvisning, avsky, fordømmelse, straff og påføring av skam og skyld. «Du får ikke leke med mine barn,» «du skal i fengsel,» «Skal vi ikke senke den kriminelle lavalder?», osv. Samtidig, parallelt til dette dannes det subgrupper blant ungdom som er på siden, outsiders. Her blir voldsutøveren møtt med åpne armer. I disse gruppene blir en møtt med respekt, volden gir verdighet og status. Det gir til og med venner. Dette er utrolige kraftige prosesser.

Jeg tror det går an å gjøre noe med vold. Jeg tror at en del av dette arbeidet må ta utgangspunkt i at i veldig stor grad dreier det seg om skadde, traumatiserte barn med mangel på muligheter og betingelser til å bli noen. Til å være noe i sitt eget liv. Den kanskje viktigste oppgaven i det hele er å beskytte barn og unge mot vold. Dette dreier seg om er forebyggende barnevern som ikke bare er straffende og kontrollerende, men som faktisk er stimulerende, aktiv og krevende. Det dreier seg om en voksen verden som faktisk legger vekt på å beskytte barn.

### **Å snakke til barna og ikke om dem**

Jeg har lyst til å advare mot mennesker som skriker opp om mer fengsel, mer politi, mer straff. Slike tiltak er vold så godt som noe. "Ta dem, plag dem, smert dem, sperr dem inne, skrem dem til å oppføre seg bedre!" Dette er ikke noe annet enn vold. Vi får håpe at dette ikke er politiske krefter som skal dominere i Norge.

## **Vold, makt og avmakt - kristendom mot maktesløshet**

*Hans-Olav Mørk, tidligere gateprest*

Et bilde fra Bibelens første sider: Den blødende og døende Abel på jorda. Jorda som drikker Abels blod. Bror som dreper bror. Blind vold. Hvorfor? Et gåtefullt utsagn: "Herren så med velvilje på Abel og hans offergave, men Kain og hans gave enste han ikke" (1 Mos 4:4) Våger vi å si at dette var sett fra menneskelig synspunkt? At den ene strevde med sitt prosjekt, mens den andre lyktes? Og at det ble oppfattet som tegnet på at den ene var utvalgt, og den andre ikke? I alle fall: Et klassiske opplegg for konflikt. Den ene hadde noe som den andre ikke hadde. Den andre opplevde seg som tilsidesatt. Som mindreverdig og utestengt fra det høyeste gode. Fra Gud. Det var ikke tilfelle. Men Kain opplevde det slik. Og opplevelsen ble så vanskelig og smertefull, at den fylte hele synsfeltet, hele sinnet og hele hjertet. Smerten og avmakten ga slaget kraft. Så var det for sent å angre.

To detaljer fra historien gir håp: Først: Kain ble advart. En stemme i Kains liv spurte ham: "Hvordan er det?" Hvordan har du det? Erkjenner du smerten, aksepterer du sinnet i deg, da kan du lettere kontrollere det. Synden ligger på lur ved døren. "Men du skal være herre over den" (1 Mos 4:7). Dette var Guds stemme i Kains hjerte. Fortsatt kommer den før slagene faller. Men rus og overveldende følelser kveler den ofte. Kain slo, på tross av stemmen. Kan vi gjøre noe for å hjelpe hverandre til å erkjenne faresignalene, til å ta advarselen på alvor før det smeller?

Det andre: Abels blod roper fra jorden. Gud hører det. Vold i mengde gjør at menneskesinnet skrur av. Orker ikke å ta inn mer. Guds ører er alltid åpne. Han hører ofrenes skrik, og tar vare på skriket. Det skal komme et oppgjør. For alle. Snart. Derfor kan vi ikke være likegyldige, vi heller. Vi har ikke lov til å la oss overvelde. Avmakt kan også lamme. Det er avmakten som er vår egentlige fiende.

### **Voldsofferet. Hvem er han i våre øyne? Og i Guds?**

Vi vet ikke mye om Abel. Kanskje var han bare snill. Kanskje var han en kjekkas som visste å demonstrere sitt eget velbefinnende foran en bror som ikke fikk alt til slik han ville. Jeg kjenner en snill mann. En kveld var han sent ute, og hadde fått i seg en del alkohol. I en drosjekø syntes han at han ble urettferdig behandlet. Han ble høyrøstet og påståelig. Aggressiv. Rettferdighet og alkohol er en dårlig kombinasjon. Plutselig var køen borte, han var i en bakgate med fem unge menn rundt seg, kampklare. Kanskje aner vi andre bilder ofre og voldsmenn, bilder som nyanserer og gjør vold som reaksjon "forståelig" – fra begge sider. Slike "forklaringer" kan være til nytte for å forebygge. Men når volden er skjedd, er saken klar. Gud spør voldsmannen Kain: "Hva er det du har gjort?" I Guds øyne er vi mennesker som må stå til ansvar for våre overgrep.

### **Jesus som voldsoffer**

Gud står på offerets side. Gud ble selv offer for organisert vold, og for blind vold. Soldatenes overgrep, da de kledde Jesus i en kappe, hånet og slo ham før henrettelsen, presset kronen av tornekvist ned over pannen hans for å understreke at han ikke var konge, men maktesløst overgitt til de romerske soldatene, det var utøvelse av blind vold. Korset var han dømt til. Det var den tidens henrettelsesmetode. Ofrene ble spikret fast til grove trebjelker med nagler gjennom håndledd og føtter. Dødsårsaken var blodtap og langsom kvelning. I dag er andre henrettelsesmetoder i bruk. Men løser vi voldsproblemet ved å gjøre voldsmannen til offer? Og hva om vi henretter feil person? At Gud ble voldsoffer, skulle stanse enhver voldsytring i fødselen. Når vi har drept Gud, er ikke det nok? Likevel fortsetter voldshadningene og henrettelsene. Er Gud fortsatt maktesløs? Hva kan kirken gjøre, når Gud ikke gjør noe?

### **Når avmakt blir myndighet. Voldsforebygging og forsoning som kirkelig arbeid**

Hvordan kan kirken være med på å forhindre vold? Gjennom å avdekke de forholdene som fører til vold, og bringe dem fram i lyset. Vi må gjenta Guds omsorgsfulle spørsmål til Kain: Hvordan er det? Hvordan har du det? Vi må dele smerten og sinnet med dem som føler seg utstøtt og tråkket på, og løfte deres anliggender fram. Vi må bekrefte smerten, og la den finne utløp på måter som gjør at menneskeverdet kan bli ivaretatt hos krenkede mennesker, og som skaper andre muligheter for oppgjør enn gjennom vold.

### **Vi må snu voldsspiralen. Hvor går veien fra vold til forsoning?**

Jesus har vist oss hvor den veien går. Den går fra erkjennelse via tilgivelse til forsoning.

Erkjennelse: Vi må hjelpe hverandre til å erkjenne dette: Vi er alle brødre og søstre for hverandre, med samme sårbarhet og samme behov for å bli sett og respektert. Såres en, såres alle.

Tilgivelse: Der overgrep er begått, må vi først og fremst ivareta offeret. Offeret må fritas for forpliktelsen til å tilgi. Tilgivelse forutsetter at et overgrep og dets resultater er erkjent og ikke fortrengt, at ansvaret er plassert der det hører hjemme, nemlig hos overgriperen, og at offeret opplever at det har fått oppreisning og er ivaretatt av Gud og mennesker. Tilgivelse er ikke å si: "Det er greit" eller "Det gjør ikke noe". Tilgivelse er å eie sin smerte, men å frasi seg hevn i form av mot-overgrep. Det er ikke å frasi seg all hevn, men å gå til Gud med kravet om hevn, og overlate hevn til Gud. Dette er en lang og krevende prosess, som ingen kan kreve at noen går gjennom. Tilgivelse er et stykke eksistensielt arbeid som trenger vår støtte og vår dypeste respekt. Tilgivelse er heller ikke det samme som å motsi seg retten til å stevne motparten for en domstol. Dette er en rettighet som nettopp skal hindre den egenmektige hevnen, som kan øke mengden av vold og gjøre at spiralen fortsetter ukontrollert. Kirken må støtte dem som stevner sin overgriper for retten, og særlig dem som vanskelig blir trodd av rettsapparatet, for eksempel ofre for voldtekt og andre seksuelle overgrep.

Forsoning: Jesus stod opp igjen fra graven den tredje dag. Han lot ikke volden og avvisningen drepe sin vilje til fellesskap med oss, som var medansvarlige for mordet på ham. Noe annet bevis har vi ikke på at kjærligheten er sterkere enn døden. Alt annet peker i motsatt retning. Døden og volden er sterkest, og setter uutslettelige spor i menneskesinnet. Men fordi kirken vet at kjærligheten er sterkest, har vi et fantastisk utgangspunkt for arbeidet med å bekjempe volden. Forsoning handler om at relasjoner gjenopprettes. Gud ville ikke la døden skille oss fra ham. Gud nektet å gi volden og sammenbruddet i relasjonene mellom ham og oss det siste ordet. Derfor må vi også kjempe av alle krefter for å gjenopprette brutte relasjoner, for å skape destruktive og fremmedgjørende relasjoner om til relasjoner fylt av gjensidig respekt og omsorg. Skal vi lykkes, trenger vi å se på ham, lytte til det han sier, så vi også kan få "det samme sinnelag som Kristus Jesus" (Fil 2:5). Men vi må også vite at den Gud som er kjærlighet, en dag skal kreve oss alle til regnskap for det vi har gjort mot hverandre. Derfor: "Vi må ikke likne Kain; han var av den onde, og drepte sin bror...Den som hater sin bror er en morder; og dere vet at ingen morder har evig liv i seg. Hva kjærlighet er, har vi lært av at Jesus gav sitt liv for oss. Så skylder også vi å gi vårt liv for brødrene...Mine barn, vår kjærlighet må være sann, ikke tomme ord, men handling" (1 Joh 3:12-18).

## Dialogens sammenbrudd?

*Sverre Stoltenberg, administrerende direktør ved Stiftelsen Diakonissehuset Lovisenberg. Artikkelen er først publisert i Diakoninytt nr 1/2001.*

Vold er dialogens sammenbrudd. Dialog forutsetter nyanserte bilder, vilje til å endre standpunkt og evne til å lytte. Dialog er prosess, vold er makt. Når volden overtar, forenkles bildene. De går over fra farger til svart-hvitt. Begrunnelsen for å bruke vold ligger i stereotype forestillinger hvor løsningene handler om makt.

Derfor er volden så farlig. Ikke bare fordi den truer enkeltmennesker eller grupper og i verste fall kan koste liv. Men volden er farlig fordi den truer samfunnet og det menneskelige fellesskapet. Vi ønsker et samfunn preget av åpenhet og trygghet. En forutsetning for dette er at dialogen fungerer. Når dialogen blir borte, overtar frykten. Og frykt skaper ikke åpenhet, bare angrep og forsvar. Voldsforskningen har vist at det er skremmende mye et menneske kan finne på å gjøre, dersom det bare kan skaffe seg en begrunnelse. Historien er full av eksempler på dette. Når forestillingene bare blir unyanserte nok og teoriene tilstrekkelig forenklet, kan mennesker forvandles til uberegnelige voldsmaskiner. Og de utfører sine handlinger til tider ut fra tanken om at de representerer en god sak.

Vold som fenomen er sterkt i fokus for tiden. Ikke bare på grunn av Holmlia-saken og andre voldsepisoder som er uakseptable i et moderne samfunn, men også fordi volden i samfunnet synes å være langt mer omfattende enn man tidligere var klar over. Det er urovekkende nok at den åpne volden synes å være sterkt økende. Men like urovekkende er det at den skjulte volden synes å ha et omfang som vi hittil bare har sett biter av. Den forekommer i alle samfunnslag, i alle aldersgrupper og i ulike sammenhenger i arbeids-, kirke- og organisasjonsliv. Vi skal ikke mange årene tilbake for å se at man trodde vold og overgrep var ukjent i kristen sammenheng. I dag vet vi noe annet. Mobbing på skolen var et ukjent ord for noen tiår siden. I dag vet vi at tusenvis av barn er offer for dette. Mennesker diskrimineres og trakasseres i sammenhenger hvor man ikke trodde slikt kunne forekomme. Og ofrene blir ofte ikke trodd, fordi voldsutøverens image gjør det vanskelig å tro at historien er sann.

Voldsproblematikken i samfunnet er en utfordring for kirkens diakoni. Hvis vi tror at det er en oppgave for diakonien å hjelpe mennesker til å få et så godt liv som mulig, må diakonien sette fokus på det som truer dette. I vår tid representerer volden i samfunnet en av de største truslene. Kirkens diakoni må derfor sette voldsutøvelsen på dagsorden og inngå nødvendige samarbeidsrelasjoner for å kunne representere aktive motkrefter mot voldsutviklingen.

Diakonissehuset har i de senere årene engasjert seg på flere områder relatert til vold. Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep er et viktig redskap for å motvirke voldsutøvelse i kirken. Her har Diakonissehuset vært en av samarbeidspartnerne fra starten, og kan nå også glede seg over at senteret er lokalisert på Lovisenberg. Høgskolen for Diakoni og Sykepleie har i forbindelse med diakonutdanningen et fordypningsfag i volds- og overgrepssproblematikk. Videre inngikk Diakonissehuset i fjor et samarbeid med Oslo Kriesesenter om et bokollektiv for innvandrerkvinner som er truet med tvangsekteskap eller annet overgrep. Og endelig er stiftelsen engasjert i et diakonalt prosjekt i Rwanda for å hjelpe ikke minst kvinner og barn som var ofre for folkemordet i 1994, til å finne fotfeste i livet igjen. Diakonissehuset har, med andre ord, et engasjement både hjemme og ute knyttet til arbeid mot vold.

Vi bør ikke uten videre slå oss til ro med det vi gjør. I det videre strategiske arbeidet i stiftelsen bør vi ha en åpenhet for et enda sterkere engasjement mot vold, gjerne i samarbeid med andre. Diakonien oppgave er ikke bare å reparere der skade har skjedd,

men også å representere motkrefter og motkultur i forhold til en negativ utvikling i samfunnet. Her trengs det både fagkunnskap og praktisk redskap til å bygge opp.

Kirkenes Verdensråd har gjort det første tiåret i dette årtusen til "Kirkens tiår mot vold". Dette er en utfordring for den internasjonale kirke, men også for vår egen, til å finne veg for å skape et samfunn preget av dialog og ikke vold. Vi må være villige til å ta et felles løft, ikke bare ha spontane aksjoner når det skjer noe som skremmer oss. Kanskje kan vi si at en viktig utfordring fremover blir å skape en diakonal kultur for dialog og åpenhet. Slik kan dialogen få et gjennombrudd og ikke et sammenbrudd.

## Kristne som fredsbyggere - vilje til endring

Arbeid mot vold og mot maktesløshet blir stadig mer sentralt for kirkene. Lidelse har vært en sentral del av kirkens historie, og er det fortsatt for mange av de kristne som lever i andre land. Kirkelig arbeid i etterkant av overgrep, gjennom diakoni, er alltid viktig. Nå øker erkjennelsen av at kirkene har et unikt bidrag å spille også i forhold til forebygging av konflikter.

Jesu møte med sine medmennesker handlet om å spørre etter deres ønsker og behov. Han gav ingen standardsvar, men søkte å være til stede for den enkelte. Vi kan ikke ha ambisjoner om å sammenligne oss med Jesus, men se på hans møte med sine medmennesker, og hvordan det utfordrer oss i dag: Han brukte ikke makt eller vold mot sine motstandere - med unntak av når han veltet pengevekslernes boder utenfor tempelet i Jerusalem. Han sa at den som ville være stor, skulle være den minste, og at den første skulle bli den siste. Han understreket at vi trenger omvendelse, og at vi bærer frukt som svarer til omvendelsen.

Kamp om makt og ressurser ligger langt unna det budskap om tjeneste og ydmykhet som Jesus lærte oss. Storpolitiske konflikter og storbykonflikter kan ligne mer på hverandre enn hva vi ofte tror. I begge tilfeller er det kontroll over territorier og dermed over ressurser som er det sentrale. Eksempler på dette er mineraler, narkotikaomsetning eller innkreving av «beskyttelsespenger». I visse byer er det så alvorlig at politiet ikke har kontroll, på samme måte som deler av et land kan være utenfor myndighetenes kontroll.

I de tilfellene hvor volden er blitt så alvorlig, er det lite annet vi som kirke kan gjøre enn å tilby alternativer og trygge steder. Myndighetene disponerer større ressurser, og kan bl.a. at sikre ledere for gjenger får ansettelse som leder av ungdomsklubber. Når de på denne måten får tilbud om alternativer blir det kriminelle livet mindre attraktivt. Det er imidlertid viktig å huske at få vil oppgi noe uten å få noe igjen.

I dag synes det avgjørende at vi er i stand til å lære av fortidens feil. Inspirasjonen fra Bibelen gir frimodighet til å være fredsbygger. Vi erfarer at omvendelsen får konsekvenser i våre liv. Vi må lære oss konfliktløsning, både i de store og de små rom, på en annen måte. Å fremme det enkelte menneskets sikkerhet skjer ikke gjennom en stadig militær opprustning, men ved at de grunnleggende menneskerettigheter sikres for alle. Ressursene finnes, det er mest snakk om en omprioritering. Ethvert menneskes verd, gitt oss av Skaperen, er en begrunnelse god nok for å våge å bry seg.

## Salige fredsskapere?

*Sturla J. Stålsett, Det Teologiske Fakultet, Universitetet i Oslo. Artikkelen er tidligere publisert i Klassekampen*

I Oslo markeres freden med Nobelfest og studentfestival, mens den siste ukas dramatiske hendelser forsterker trusselen om religionskrig. Kan religionene bidra til fred?

'Salige er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn' (Matt 5,9): Et raskt blikk på lista over vinnere av Nobels fredspris igjennom hundre år viser oss at fredsengasjementet for mange av dem har vært religiøst forankret. Blant de mest opplagte eksemplene finner vi Nathan Söderblom (1930), kvekerne (1947), Albert Schweitzer (1952), Martin Luther King (1964), Mor Teresa (1979), Desmond Tutu (1984), Elie Wiesel (1986), Dalai Lama (1989), Rigoberta Menchú Tum (1992), og Carlos Felipe Ximenes Belo (1996).

Fjorårets vinner, Kim Dae-jung, var tydelig på den religiøse inspirasjonen i sitt Nobel-foredrag. I et tilbakeblikk på livet i eksil mintes han spesielt det dramatiske høydepunktet da han var blitt kidnappet av sør-koreanske agenter og tatt med ut i båt for å bli henrettet. "Akkurat da de skulle hive meg over bord, kom Jesus Kristus til syne for meg med stor klarhet. Jeg klamret meg til ham og ba ham frelse meg. I samme øyeblikk kom et fly ned fra himmelen for å berge meg. " Samtidig demonstrerte Kim Dae-jung i sin tale at fredsarbeidet kan hente kraft fra ulike religiøse og kulturelle tradisjoner. Han viste til menneskerettighetenes rotfeste i buddhismens respekt for individets verdighet og rett. Og han minnet alle eurosentriske demokratitilhengere om at den kinesiske filosofen Mencius plasserte folket i sentrum 2000 år før John Locke.

### Fellestrekk

Ingen religion har enerett på fredstanken. Tvert imot er det et gjennomgående fellestrekk i religiøse anskuelser at de knytter sin selvforståelse og identitet nært opp til det å være en kilde til fred. I en tid da voldelig fundamentalisme à la bin Laden godt hjulpet av nye sikkerhetspolitiske verdenskart à la Samuel P. Huntington truer med å gjøre 'religion' (særlig andres religion) først og fremst til en *fare* for freden i folks ører, er det betimelig å blankpusse denne fellesreligiøse fredsdimensjonen. Gjennombrudd for fredens sak i verden vil – ikke minst etter den 11. september – i stor grad avhenge av at de store religiøse tradisjonene mobiliseres.

Politiske myndigheter, også i Norge, har i økende grad blitt klar over denne sammenhengen. Den religiøse dimensjon er strategisk viktig. Denne uka markeres det at det er fem år siden undertegningen av fredsavtalen i Guatemala. På veien fram mot denne historiske avtalen spilte religiøse organisasjoner og aktører som Kirkens Nødhjelp, Det lutherske Verdensforbund og deler av den katolske kirken i Guatemala viktige tilretteleggerroller, godt støttet av Utenriksdepartementet. Siden den gang har UD fortsatt å gi støtte til freds- og forsoningsarbeid i religiøs regi. Det dreier seg om samarbeid med tradisjonelt svært ulike deler av det religiøse landskap her hjemme, fra støtte til Aril Edvardsens oppsiktsvekkende nyorientering i forhold til islam særlig gjennom tilnærmingen til palestinerne, til den nyopprettede økumeniske plattformen for fred og forsoning som er et samarbeid mellom Kirkens Nødhjelp og Norges Kristne Råd.

### Ressurser

Hvilke religiøse ressurser kan bidra til å skape fred? Først og fremst mennesker: Til tross for sekulariseringen, er det altså fortsatt slik at religion betyr mye for et flertall av menneskene rundt om på kloden – og det på et dypt, personlig plan. Religioner har med andre ord et stort mobiliseringspotensial, ikke minst der hvor andre fellesskap forvitrer og mister innflytelse (nasjonen, staten, partiet, organisasjonen, familien...). Religiøse ledere kan regne med å bli hørt; deres ord for fred og forsoning har vekt.

For det andre representerer religioner et nærvær, praktisk talt over alt. Reis til det mest lutfattige og kaotiske sted på kloden, der ingen andre er igjen enn de som må, og der absolutt ingenting fungerer. Du vil likevel med stor sannsynlighet finne et religiøst fellesskap, som samles jevnlig. Som organiserer hverdagen for folk, og gir kraft til overlevelse. Dette nærværet, den lokale forankringen i folks hverdag gjennom generasjoner, gir religiøse representanter en tillit blant folk som politiske ledere i økende grad ser ut til å miste.

Religionen tilbyr dessuten et eget språk, bortenfor politikkens polemikk og diplomatiets forsiktige retorikk. Det er et språk som gir rom for de store sammenhengene, for så vel anger og oppgjør, som rom for ny begynnelse. Midt i komplekse politiske spill preget av makt og realisme er det behov for ord som løfter, ord for å minnes ofrene med respekt og for å gi troverdighet til visjonen om framtid og håp. Disse ordene finnes i det religiøse språket.

### **Ritualer/etikk**

Men ordene er ikke nok. Ritualene kan på sitt beste bidra til å gjøre fortiden nærværende, nåtiden håndterlig og framtiden til et løfte. Avgjørende hendelser i folks liv trenger å komme til uttrykk på et symbolsk plan, på en måte som involverer hele mennesket, med kropp og sinn. Det er en kjent sak at religiøse ritualer får økt betydning i krisesituasjoner. Kanskje kan overgangsriter også markere den viktige overgangen fra fiendskap til fredelig samliv?

Religion involverer som kjent ikke bare ritus, men også ethos. Her ligger kanskje den viktigste religiøse ressursen i det fredsskapende arbeidet. Muligheten for en varig fred ligger i utviklingen av en forpliktende fredskultur som gir seg utslag i holdning og handling hos brede lag av befolkningen. I utviklingen av en slik kultur kan de store religionene bygge på en lang historie med etisk og teologisk refleksjon, og mye praktisk erfaring med fredsbygging.

### **Tvetydige**

Alle disse religiøse ressursene er i høyeste grad tvetydige. De kan også bidra til å forsterke konflikter. Den tillit religiøse ledere nyter, kan føre til at folk følger dem blindt inn i (hellig-)krigen og selvmordet. Religionens forankring i et bestemt folk og en bestemt kultur kan også bidra til en sakralisering av folkegruppen – og slik sett gjøre den overlegen i egne øyne. Religiøse ledere er sjelden demokratisk valgt, og de er nesten alltid menn.

Religiøse fellesskap kan og må derfor aldri overta de politiske fellesskapenes funksjon. Religiøse ledere må ikke overta politikernes ansvar. Men religionene må utfordres til å spille sin helt spesielle – og stadig viktigere – rolle for å rive ned fiendebildene i dagens verden.

## **Kirken som et sted å være**

*Bernd Klare, kretssekretær i Oslo og Akershus KFUK-KFUM*

"Glem ikke å være gjestfri, for på den måten har noen, uten selv å vite det, hatt engler som gjester" (Hebr 13:2).

Åpen diakonal nattkafé er et tilbud Norges KFUK-KFUM i Oslo og Kirkens Sosialtjeneste arbeider med å få etablert, i samarbeid med menighetene. Ungdom trenger først og fremst steder å være. Trygge oppholdssteder der de kan utfolde seg og gjøre det ungdom aller helst vil gjøre: Å være sammen med venner.

Det kristne arbeidet må åpne seg og slippe inn ungdom uten å ha andre interesser enn å være der for dem som trenger det.

Som barne- og ungdomsorganisasjon er vi de første til å vite at våre organiserte aktiviteter ikke rommer plass til all ungdom, spesielt ikke dem som trenger det mest. Ønsker vi på alvor å være en organisasjon også for ungdom som ikke finner seg til rette i organiserte tiltak som krever medlemskap, er vi nødt til å forandre oss selv.

Nattkaféene som er etablert på Romsås, Oppsal og Furuset er eksempler på tiltak som brukes først og fremst av ungdom som står uten andre tilbud, "uorganisert ungdom".

En del av det voldsforebyggende arbeidet i storbyen må være å skaffe treffsteder, der vold ikke er nødvendig.

## Kirkens møte med vold mot kvinner - erfaringer fra Norge

*Elisabeth Torp, daglig leder ved Kirkens Ressurssenter for vold og seksuelle overgrep*

Kirken må erkjenne at overgrep og mishandling også skjer med kristne som overgripere. Kirken er ikke et fristed i så henseende, slik mange gjerne ønsker at det skal være. Etableringen av Kirkelig Ressurssenter for Mishandlede Kvinner er et tydelig og offensivt uttrykk for dette. Gjennom Ressurssenteret har kirken en anledning til å se menneskers liv og deres erfaring av krenkelser, svik og mangel på respekt.

Mange kvinner som har vært utsatt for mishandling eller overgrep sliter blant annet med å forholde seg trygt og nært til familie eller venner, knytte nye kontakter, og tilhøre et fellesskap. Dette må sees som skader av overgrep den enkelte har vært utsatt for. Mange opplever at overgriperen blir beskyttet i miljøene, andre at det de forteller blir tiet i hjel, eller at de ikke blir trodd. Historien blir usynliggjort og bagatellisert.

Når overgriperen er i en posisjon der han eller hun formidler Gud til den utsatte, eller på en annen måte er en religiøs autoritet, skjer det ofte en sammenblanding av Guds og overgriperens stemme. Dermed blir gudsforholdet og troen skadet og ødelagt av overgrepene. Gud kan oppleves truende, straffende, en som støtter overgriper, eller en som ikke griper inn for å stanse dem. Den forlatthets- og ensomhetsfølelse som blir resultatet av dette, er sterk. Mange strever også med en påført og feilaktig skyldfølelse for det som skjedde. Ofte blandes denne gale skyldfølelsen sammen med skyld i forhold til Gud. Det er viktig å forstå at det er uskyldige mennesker som rammes og som blir urettmessig bærer av skyld og skam, overfor både Gud og mennesker.

Vi vet også at mange gutter og menn har de samme erfaringene. En arbeidsgruppe nedsatt av Norges KFUM utreder nå på oppdrag fra Kirkerådet og sammen med Ressurssenteret hva slags type tilbud kirken skal og bør gi voldsutsatte gutter og menn.

Modige mennesker har våget å fortelle om sine smertefulle erfaringer. Vi har fått se en flik av mye usynlig liv og usynlig smerte. Vi ser menneskets styrke og overlevelsessevne, selv midt i de mest smertefulle livssituasjoner. Samtidig ser vi at de overlevelsesmekanismene mennesker velger, er hemmende og ødeleggende på andre livsforhold.

Modige mennesker trenger en modig kirke. En kirke som sier tydelig i fra at overgrep og mishandling er urett og ondskap. Dette er hjemlet i vårt kristne kall. Vi må våge å ta et oppgjør med den teologi som aksepterer uretten og som usynliggjør og bagatelliserer det onde.

### **Hva kan vi gjøre?**

Det er viktig å tro historien som blir fortalt, våge å ta parti for den utsatte, og møte den som er utsatt med respekt og verdighet. På denne måten kan vi løfte frem og synliggjøre erfaringene. Vi må være med å avtabuisere og avskamme denne typen erfaringer. Vi må bli tydeligere teologisk og kalle det onde for ondt. Vi må snakke sant om skyld og tilgivelse, slik at den utsattes urettmessige skyldfølelse ikke bekreftes. Vi må våge å møte de vanskelige gudsbildene og snakke sant om Gud, fremfor å snakke enkelt.

## Nattkafé på Furuset

*Randi Tjernæs, soknediakon*

Furuset menighet (Den norske kirke) ligger midt i Groruddalen. Med vårt store antall tenåringer så vi det som et viktig arbeid å bygge opp et diakonalt forebyggende arbeid for ungdommer. Vi samarbeider med Oslo og Akershus krets av Norges KFUK-KFUM, noe som har fungert bra.

Annenhver lørdag kveld kl 19.00 kommer ti ledere for å rigge opp kirkekjelleren til nattkafé. Vi ønsker å være så mange ledere for at lederne skal bli noe annet enn vakter, de skal ha mulighet til å snakke med ungdommene. Et kvarter før vi åpner, samles lederne for å fordele oppgaver, samt be for ungdommene og for kvelden. Så begynner det å banke på døren og ungdommene vil inn. Ofte kan det være 120 ungdommer innom i løpet av en lørdagskveld for å spise pizza, danse, snakke med en leder på Nikodemus kro eller spille spill og biljard.

Når klokken nærmer seg 01.00 avsluttes kvelden, og det er tid for evaluering. Har noen av lederne hatt opplevelser de ønsker å dele med andre? Til tross for at det er så mange ungdommer innom, har vi hatt litt trøbbel i løpet av de tre årene arbeidet har pågått. Furuset har et tverrkulturelt miljø, og i kirkekjelleren hvor innvandrerkvinner lærer seg norsk i ukedagene, får ungdommene være på lørdagskveldene.

Nattkafé er et lavterskeltilbud hvor det er åpent og trygt for alle. Ungdommene selv bemerker at dette er positivt. Samtidig ønsker menigheten at ungdommene skal merke at dette stedet er drevet av en motivasjon som ser litt lenger; vi ønsker å se ungdommene med Guds øyne.

## Tre modeller for konfliktløsning

### Mangfold og dialog (MOD)

"Alle mennesker er likeverdige og har rett på likeverdig behandling," heter det i introduksjonen til MOD. I prinsippet er dette ikke vanskelig å være enig i. Mange opplever likevel sin egen praksis på en ny måte etter å ha gjennomført MOD.

MOD bygger ikke på at det finnes en fasit som deltakernes reaksjoner og svar skal måles mot. Det finnes heller ikke noe kursprogram, men en gruppeprosess som utvikles mellom deltakerne. Gjennom gruppeøvelser der ingen svar er mer riktige enn andre, blir deltakerne mer bevisste.

En av målsettingene bak MOD er å forhindre at de forskjeller som finnes mellom mennesker av ulik etnisk opprinnelse, nasjonalitet, religion og kultur skal utvikle seg i negativ retning. Arbeid for holdningsendringer er viktig for å sikre at Norge skal bli et godt land å bo i - for alle!

MOD forvaltes i Norge av Den norske kirke ved Oslo Bispedømme, Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Norsk Folkehjelp og Norsk Lærerlag.

### Steg for steg

Hvordan lærer norske barn aggresjonskontroll?

Nasjonalforeningen for folkehelsen tilbyr grunnskoler og barnehager et undervisningsopplegg som kalles "Steg for Steg". Undervisningsopplegget er ment å øke barns sosiale kompetanse. Ved benytte seg av tre ferdighetsområder; empatitrening, impuls kontroll og kontroll over eget sinne, skal både voldelig adferd og tilpasningsvansker reduseres og forebygges.

Steg for steg er et metodisk verktøy for lærere i barneskolen. Inspirasjonen er hentet fra USA. Denne måten å arbeide på, er relativt ny i norsk pedagogisk tenkning, og at det er først i de senere årene at lærerne er blitt mottakelige for slik tenkning.

Motivasjonen for å presentere Steg for steg er at mange elever mangler grunnleggende ferdigheter i hvordan vi forholder oss til andre mennesker. Det er viktig å lære seg hvordan man faktisk uttrykker sinne, og at det finnes en rekke andre måter å reagere på enn å slå andre.

I en kronikk i Aftenposten 19.mai 1999 ser hovedfagsstudent ved pedagogisk institutt ved Universitetet i Oslo, Ingerid S. Straume, nærmere på Steg for steg-metoden. Hun stiller seg spørrende både om det er nødvendig at staten gjennomfører programmer rettet inn mot menneskets kontroll over sine egne følelser. Straume hevder at tilbakeholdelse av følelser er et større problem for barn i vår kultur enn utagering.

Uansett pedagogisk grunnsyn er det viktig med et gjennomtenkt forhold til tiltak som Steg for steg representerer. Derfor er det viktig at Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har gitt støtte til en evaluering neste år. Arbeidet for konfliktløsning kommer ikke til å bli mindre viktig.

### Konfliktrådene

Justisdepartementet, politiet og kommunen står bak etableringen av konfliktrådene. Formålet å bidra til konfliktløsning gjennom megling. Meglingsmøtet gir partene mulighet til å komme fram til en avtale om hvordan konflikten eventuelt kan løses. Megleren har som oppgave å tilrettelegge for dialog mellom partene, blant annet ved å bidra til å skape en trygg atmosfære der begge parter kan føle seg respektert og likeverdig behandlet.

Alle kan henvende seg til Konfliktrådene dersom de ønsker megling i en sak. Barn under

16 år må ha tillatelse fra foreldre for å delta på megling, og foreldrene kan være tilstede under meglingen dersom de ønsker det. Hvis en sak er politianmeldt, er det politiet som vurderer om saken er egnet for konfliktrådsbehandling. Meglingsmøtet er basert på frivillighet.

Skolemegling: De siste årene har Konfliktrådene bidratt til å sette i gang meglingsprosjekter i en rekke grunn- og videregående skoler. Ved en del skoler er det opprettet meglingssteam som er ansvarlige for at det gis opplæring til elever som ønsker å bli meglere på sin egen skole, og at det blir tilbudt og gjennomført meglinger på skolen for elever som har hatt en konflikt de ønsker å legge bak seg. Elevmeglerne får kurs og veiledning av Konfliktrådets ansatte.

Ungdom og vold: Konfliktrådene har satt i gang et prosjekt som særlig skal fokusere på Ungdom og vold. Ungdom kan benytte seg av tilbudet om megling. I tillegg inviteres de til å delta på kurs og samlinger om vold og konfliktløsning. Også her legges det stor vekt på å lytte til motpartens versjon av saken

## Liturgiske byggeklosser

*Kilde: Worship Resources for the DOV.  
Oversatt og bearbeidet av Knut Refsdal*

### Hilsningsord

- L: Gud setter oss fri,  
A: kaller oss i kjærlighet til et liv i overflod.  
L: Kristus respekterer vår menneskelighet,  
A: går med oss når vi kjemper.  
L: Ånden gleder seg med oss på veien framover,  
A: danser foran oss, leder oss fram.

### Innledningsbønn

- L: Gode Gud.

Vi håper du kommer som vinden i prøvelsens tid, og bringer et pust av frisk luft.

Vi håper du taler til denne fattige menneskehet, de gamle og vakre ordene om sannhet og nåde.

Vi håper du ser våre sanne vennskapshandlinger, og vil være gledens kilde i et nytt menneskelig fellesskap.

Vi håper du kommer snart for å overvinne falskhet, med åpne og frie hender.

### Forbønn

- L: Vi ber om fred; ikke med lettvinde ord som ikke krever noe av oss, men om den fred som korset gir, hvor vi bærer smerten i kjærlighet, overvinner splittethet og hvor vi selv er broer til Kristi kjærlighet.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om håp; håpet som kommer fra oppstandelsen, ikke bygd på menneskelige løsninger, men på Den Ene, som har kommet og som vil komme igjen.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om styrke; styrke til å holde ut den lange nattens venting, så vi kan være trofaste til enden.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om styrke til å stå oppreist selv når det onde ser ut til å triumfere og kampen for sannhet synes tapt.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om styrke til å elske selv når hatet eksploderer i vold og vi fristes til å se vold som eneste løsning.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om styrke til å begynne å bygge igjen, når alt vi har stolt på har blitt knust.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om styrke til å være et pilegrimsfolk, på reise i det ukjente i visshet om at veien er kjent av Gud.  
A: Herre, hør vår bønn.
- L: Vi ber om kraft til å lovprise slik at mørkets fanger kan bli frigjort fra lenkene.  
A: Herre, hør vår bønn.

- L: Vi ber om styrke til å være Kristi legeme, slik at alle som sørger må kjenne Guds nærvær gjennom oss.  
A: Herre, hør vår bønn.

### **Trosbekjennelse**

- L: La oss bekjenne vår tro på livets Gud: Vi stoler på at det bak fraværet  
A: er nærvær  
L: At det bortenfor smerten,  
A: kan bli helbredelse  
L: At det bortenfor det istykkerrevne,  
A: kan bli helhet  
L: At det bortenfor lidelsene,  
A: kan bli tilgivelse  
L: At det bortenfor stillheten,  
A: kan bli ord  
L: At det gjennom ordet,  
A: kan bli forståelse. Og at det i all forståelse, må være kjærlighet.

## **Samtaleopplegg**

Vi hører ofte at folk bryr seg mindre nå enn tidligere. Stemmer dette?

Hvorfor bør vi lære om voldsforebyggende arbeid fra andre land og byer?

Hvilke av disse lærer opp barna til å bli voldelige:

- Film/video, reklame, avisreportasjer
- Jevnaldrende
- Foreldre og andre voksne

Hva er den viktigste forklaringen på vold i fattige land og i rike land?

Kan Bibelen forstås ikke-voldelig?

Hvorfor skjer vold mot kvinner?

Hvem bør vi lære konfliktløsning av?

Hva kan dere gjøre der dere bor for å skape større trygghet og møte volden?

Vil verden være et fredeligere sted om 20 eller 50 år? Hvorfor/hvorfor ikke?

## **En bønn**

*For fred i verden  
For voldens ofre på alle steder  
For alle som arbeider  
for fred og rettferdighet  
For kirker i konfliktsituasjoner  
For en verden uten krig og vold*

*Led meg fra døden til livet,  
fra løgn til sannhet  
Led meg fra fortvilelse til håp,  
fra frykt til tillit  
Led meg fra hat til kjærlighet,  
fra krig til fred  
La freden fylle våre liv,  
vår verden, vårt univers.*